9 770011 232004 11

čtenář

MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11
2024
ročník 76
Cena 50 Kč

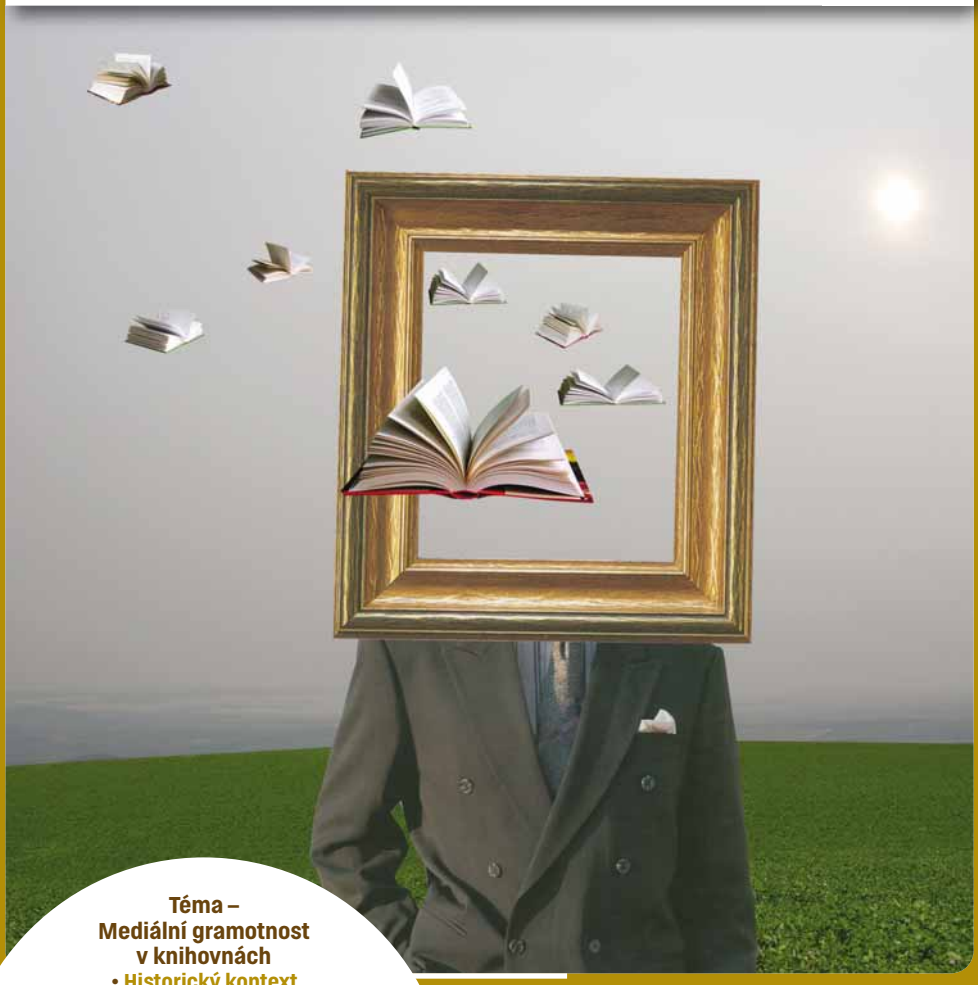

Koláž: Miroslav Huptych

**Téma –
Mediální gramotnost
v knihovnách**
- Historický kontext
- Využívání Wikipedie
- Cyklus mediálního vzdělávání, který proběhl ve Středočeské knihovně v Kladně
- Teze ke vzdělávacímu prostředí v knihovně

Rozhovor s Blankou Skučkovou,
dlouholetou vedoucí oddělení literatury a knihoven na Ministerstvu kultury

Příloha
- „Digitální wellbeing v kontextu“

Oceněné knihovny a knihovníci
- Knihovna roku 2024
- Městská knihovna roku 2024
- Informační počin
- Bibliotheca inspirans

Knihovny v novém
- MěK Chrudim – pobočka Topolská

Proměny univerzitních knihoven
- Výroční setkání The European Business School Librarians' Group v Praze

Mediální vzdělávání v knihovnách, mediální vzdělávání knihovnictva s. 383–386
↑ Účastníci druhého běhu cyklu mediálního vzdělávání pro knihovny 2023/2024, které proběhlo v Centru DOX v Praze
Foto: Nadace OSF – Ondřej Besperát

Jak vypadá proměna univerzitních knihoven? s. 394–396
↑ Momentka z týmové práce účastníků EBSLG
Foto: archiv VŠE – Martin Weinpold

Knihovna roku 2024 – základní knihovna s. 403–404
↑ Ivana Kalinová z Místní knihovny v Hodicích za doprovodu starosty Josefa Bakaje převzala ocenění Knihovna roku 2024 – základní knihovna
Foto: archiv NK ČR

Městská knihovna roku 2024 s. 405–406
↑ Gratulace Romana Giebische, předsedy SKIP, ředitelce MěK T. G. Masaryka Šumperk Kamile Šeligové k získání ocenění Městská knihovna roku 2024
Foto: archiv NK ČR

Knihovna roku 2024 – informační počin s. 407–408
↑ Hana Němčicová z MěK Chodov přebírá z rukou ministra kultury Martina Baxy ocenění Knihovna roku 2024 – informační počin
Foto: archiv NK ČR

S dobrou náladou, pocitem bezpečí a podpory se v knihovně můžou dít věci! s. 409–410
↑ Ocenění Bibliotheca inspirans 2024 a tým Nadace OSF
Foto: Ondřej Besperát

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY 11 | 2024 | ročník 76

OBSAH

Téma – Mediální gramotnost v knihovnách
383_ **Mediální vzdělávání v knihovnách, mediální vzdělávání knihovnictva** | Ondřej Hudeček, Pavlína Mazáčová
387_ **Mediální vzdělávání je vztah** | Tereza Lišková
389_ **S mediálním kompasem v knihovně** | Kateřina Uhlíková
391_ **S Wikipedií do světa médií** | Tereza Lišková
393_ **Tisícičlenný tým, který jde vstříc výzvám** | Ondřej Hudeček, Tereza Lišková, Pavlína Mazáčová

Univerzitní knihovny
394_ **Jak vypadá proměna univerzitních knihoven?** | Žaneta Stradiotová Mrkvičková

Rozhovor s Mgr. Blankou Skučkovou, dlouholetou vedoucí oddělení literatury a knihoven v odboru umění a knihoven Ministerstva kultury
397_ **Z klidu knihovny do bouřlivých vod úřednické činnosti** | Jaroslav Císař

399_ Události **Zápisky z cest po obecních knihovnách** | Kristýna Froňková

Příloha – Digitální wellbeing
P1_ **Digitální wellbeing v kontextu** | Michaela Dombrovská
P2–P3_ **Desatero pro digitální wellbeing** | Michaela Dombrovská
P4_ **Digitální resilience v knihovnách** | Michaela Dombrovská

401_ Periodika na území dnešní ČR ***Právo lidu* – ústřední deník sociální demokracie** | Kateřina Spurná
402_ Regionální periodika ***Altvater*** | Pavel Žurek

Oceněné knihovny a knihovníci
403_ **Knihovna roku 2024 – základní knihovna** | Lucie Macháčková
405_ **Městská knihovna roku 2024** | Vít Richter
407_ **Knihovna roku 2024 – informační počin** | Roman Giebisch
409_ **S dobrou náladou, pocitem bezpečí a podpory se v knihovně můžou dít věci!** | Tereza Lišková

411_ Výročí **Dvacet pět let Nadace knihoven** | Tomáš Kubíček

Knihovny v novém
413_ **Nová budova pobočky Městské knihovny Chrudim v Topolské ulici** | Jana Hamplová

Kronika
416_ **Střípky vzpomínek** (PhDr. Ladislav Kurka, 5. 3. 1933 Kolín – 23. 5. 2024 Praha) | Zlata Houšková
419_ Ze světa | Roman Giebisch
420_ Literární výročí **Prosinec** | Milan Valden

ELEKTRONICKÁ VERZE A ARCHIV ČTENÁŘE — **https://svkkl.cz/ctenar**

CONTENTS

Topic – Media literacy at libraries
383_ Media education at libraries, media education for librarians | *Ondřej Hudeček, Pavlína Mazáčová*
387_ Media education involves a relationship | *Tereza Lišková*
389_ With a media compass at the library | *Kateřina Uhlíková*
391_ Into the world of medias with Wikipedia | *Tereza Lišková*
393_ A thousand-strong team to meet the challenges | *Ondřej Hudeček, Tereza Lišková, Pavlína Mazáčová*
University libraries
394_ What does the transformation of university libraries look like? | *Žaneta Stradiotová Mrkvičková*
Interview with Mgr. Blanka Skučková, long-time head of the Literature and Libraries Department at the Ministry of Culture, Arts and Libraries Section
397_ From the peace and quiet of the library to the stormy waters of administrative activities | *Jaroslav Císař*
Events
399_ Notes from rounds to local libraries | *Kristýna Froňková*
Supplement – Digital wellbeing
P1_ Digital well-being in context | *Michaela Dombrovská*
P2–P3_ Ten commandments for digital well-being | *Michaela Dombrovská*
P4_ Digital resilience at libraries | *Michaela Dombrovská*

Periodicals in what is now the Czech Republic
401_ *Právo lidu* – the central daily of Social Democracy | *Kateřina Spurná*
Regional periodicals
402_ *Altvater* | *Pavel Žurek*
Award-winning libraries and librarians
403_ Library of the Year 2024 – Basic Library | *Lucie Macháčková*
405_ Municipal Library of the Year 2024 | *Vít Richter*
407_ Library of the Year 2024 – information event | *Roman Giebisch*
409_ With a good mood and a feeling of safety and support, things can happen at the library! | *Tereza Lišková*
Anniversaries
411_ Twenty-five years at the Libraries Foundation | *Tomáš Kubíček*
Libraries afresh
413_ The Chrudim Municipal Library branch's new building on Topolská Street | *Jana Hamplová*
Chronicle
416_ Snippets of memories (PhDr. Ladislav Kurka, 5. 3. 1933 Kolín – 23. 5. 2024 Prague) | *Zlata Houšková*
419_ **From the World** | *Roman Giebisch*
420_ **Literary anniversary** December | *Milan Valden*

OD REDAKČNÍHO STOLU

Milé čtenářky, milí čtenáři,
když o někom řekneme, že je gramotný, myslíme tím nejspíše, že dovede číst a vyjádřit se písemnou formou. Od obsahu toho, co čte a píše, se u této základní gramotnosti odhlíží. Postupně, zejména s nástupem digitálního věku, se vynořují nové a nové „gramotnosti" – finanční, zdravotní, počítačová, digitální… Mediální gramotnost, o kterou jde v tomto čísle *Čtenáře* především, je s obsahem sdělení svázaná velmi úzce. O její důležitosti nemůže být pochyb, vždyť orientovat se v záplavě informací, které přinášejí média klasická, novější i nejnovější, je nutné, ale snadné to není. Kdy se poskytovatel informace snaží námi manipulovat, podsouvat nám utajené významy sdělení? Kde jsou tvrzení nepřesná či subjektivně zabarvená? Které informace jsou podstatné, věrohodné, přesné, objektivní, pravdivé? To už jsou otázky s filozofickým přesahem. A autoři článků v rubrice Téma si to uvědomují, na jejich textech to poznáte. Za všechny uvedu citaci z příspěvku Terezy Liškové z Nadace OSF: *Porozumění našemu vztahu k proměňujícím se technologiím, médiím a potažmo druhým lidem může vyživovat naději, že žijeme ve světě, který je společný a může držet pohromadě.* Závažné téma.

V listopadovém *Čtenáři* se již tradičně setkáváme s informací o knihovnách získávajících titul Knihovna roku, Městská knihovna roku i o dalších oceněných knihovnách a jejich pracovnících. Všem blahopřejeme! Poděkování nejen za publikovaný rozhovor, ale i za dvě dekády působení na postu vedoucí oddělení literatury a knihoven na Ministerstvu kultury patří Blance Skučkové, která z tohoto místa nedávno odešla. Přejeme jí do dalších dnů, měsíců a let vše dobré. Někomu už poděkovat nestačíme. Mezi ty patří i Ladislav Kurka, který zemřel letos v květnu. Příspěvek sestavený ze vzpomínek několika kolegyň podává jasný a čitelný obrázek jasného a přímého člověka. Že součástí jeho činorodého života bylo i členství v redakční radě *Čtenáře*, je nám ctí. Za zmínku stojí i středová příloha, která se věnuje informační hygieně. Dočetla jsem se, že stojí na třech pilířích: kybernetické bezpečnosti, informační gramotnosti a digitální resilienci (krásné slovo pro odolnost). Přeji zvláště v tomto skoroadventním čase pořádnou dávku resilience nejen digitální, ale i celkové. A připojuju jeden adventní limerik, který se mi osvědčil.

Neuklízím, nepeču
svoji postel povleču
pár větviček z borovice
čistý ubrus, úsměv, svíce…
Líná – stresu uteču!

Za redakci **PAVLA VLKOVÁ**

čtenář MĚSÍČNÍK PRO KNIHOVNY

11 | 2024 | ročník 76

Středočeský kraj

Vydává:
Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace Středočeského kraje,
ul. Generála Klapálka 1641, 272 01 Kladno

Evid. č. časopisu MK ČR E 485
ISSN 0011-2321 (Print) ISSN 1805-4064 (Online)
Šéfredaktor: PhDr. Jaroslav Císař
Redaktorka: PhDr. Pavla Vlková
Grafická úprava a sazba: Kateřina Bobková

Sídlo redakce (příjem inzerce a objednávky na předplatné):
Středočeská vědecká knihovna v Kladně,
příspěvková organizace, Gen. Klapálka 1641,
272 01 Kladno
tel.: 312 813 154
e-mail: ctenar@svkkl.cz (Jaroslav Císař)
e-mail: ctenar.vlkova@svkkl.cz (Pavla Vlková)

Redakční rada: Mgr. Roman Hájek (předseda),
Bc. Kateřina Bajo, Bc. Jana Bednářová,
Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.,
Mgr. Lenka Dostálová, Mgr. Zlata Houšková,
Mgr. Martina Košanová, PhDr. Renáta Krejčí Salátová,
PhDr. Radek Liška, Mgr. Lucie Macháčková,
Mgr. Petra Miturová, Mgr. Michaela Mrázová,
PhDr. Marie Otavová, PhDr. Vít Richter

Tisk: Calamarus, s. r. o., Pod Táborem 54/10,
199 00 Praha 9

Distribuce:
Rozesílání časopisu zajišťuje
SEND Předplatné, spol. s r. o., Ve Žlíbku 1800/77,
hala A3, 193 00 Praha 9 - Horní Počernice,
tel.: 602 514 779, e-mail: martina@send.cz
Rozšiřují též společnosti holdingu PNS a. s. –
drobný prodej; MONITOR CZ, s. r. o.;
SUWECO CZ, spol. s r. o.
Podávání novinových zásilek povoleno
Ředitelstvím poštovní přepravy Praha čj. 1371/1994
ze dne 20. 6. 1994.
Podávání novinových zásilek bylo povoleno
Českou poštou s. p. OZSeč Ústí nad Labem
dne 21. 1. 1998. j. zn. P-327/98.
Cena jednoho čísla 50 Kč, roční předplatné 570 Kč
(dvojčíslo 70 Kč).

Předplatné pro Slovensko: Heršlová Dana,
L. K. Permanent, spol. s r. o., Hattalova 12,
831 03 Bratislava, tel.: 00421-02 49 111 203,
e-mail: herslova@lkpermanent.sk
Cena jednoho čísla 2,4 €, roční předplatné 27,3 €
(dvojčíslo 3,3 €)

Časopis vychází s podporou dotace z programu MK ČR
Knihovna 21. století. Vydavatel si vyhrazuje právo
zveřejnit publikované materiály i na internetu.

Číslo odevzdáno k tisku 11. 11. 2024,
vyšlo 18. 11. 2024.
Nevyžádané rukopisy se nevracejí.

Mediální vzdělávání v knihovnách, mediální vzdělávání knihovnictva

ONDŘEJ HUDEČEK | *ondrej.hudecek@mlp.cz*
PAVLÍNA MAZÁČOVÁ | *mazacova@phil.muni.cz*

Zvyšování mediální gramotnosti veřejnosti a podpora mediálního vzdělávání jsou součástí aktivit knihoven již dlouhé roky. V posledních šesti až sedmi letech se těmto činnostem ale přece jen v knihovnách věnujeme se zvýšenou intenzitou. Cílem textů v tomto tematickém bloku je připomenout, proč jsme se před několika lety rozhodli pozornost knihovnic a knihovníků zaměřit specificky na mediální vzdělávání, co zásadního se v poslední době událo, a nabídnout i možné další kroky do budoucna. Nebudete ochuzeni ani o zcela konkrétní zkušenosti z některých knihoven, ani o pohled našeho hlavního partnera a podporovatele, Nadace OSF.

HISTORICKÝ KONTEXT

Pro historický kontext je zapotřebí se na chvíli vrátit do let 2016 a 2017. Již tehdy bylo jasné, že digitální svět se mnohým lidem stal druhým domovem, stejně „reálným" jako svět fyzický. Jak se ale zpětně ukázalo, řada z nás, nových online domorodců, pravidla tohoto nového světa neznala, vnímali jsme benefity, ale nedostatečně jsme reflektovali jeho nástrahy. Na zásadních politických událostech s globálním dopadem, jako bylo hlasování o vystoupení Velké Británie z EU nebo volební vítězství Donalda Trumpa v USA (2016), mělo nemalý podíl vědomé zneužití sociálních sítí a jejich algoritmů. Termín „fake news" (falešné zprávy) byl v roce 2017 zvolen globálním slovem roku a knihovny na celém světě stály před výzvou, jak si v takové situaci zachovat svou relevanci.

V českém prostředí se jako první na tuto novou situaci rozhodl reagovat projekt s pracovním názvem *„Ověřeno".* Jeho cílem bylo vytvořit společnou platformu pro poskytování ověřených informací k aktuálním společenským otázkám. Záměr, za kterým stál ředitel Městské knihovny v Praze (MKP) Tomáš Řehák, vzbudil v knihovnické obci zájem, získal i podmíněnou podporu, ale na společném workshopu začátkem roku 2018 se ukázalo, že jeho technické a organizační nároky jsou neslučitelné s rychlým zavedením do praxe. A o to právě šlo, bylo třeba reagovat rychle. Poměrně logicky proto brzy padla volba na větší podporu inovativně pojatého mediálního vzdělávání. Bylo totiž třeba pracovat s potřebami konkrétních cílových skupin a zajistit si podporu dalších aktérů (zejména neziskových organizací), kteří mediální vzdělávání již nabízeli. Zde knihovnám pomocnou ruku nabídla Katedra informačních studií a knihovnictví Filozofické fakulty Masarykovy univerzity (KISK) a její projekt *Sociální inovace v knihovnách*.

Výsledkem přibližně roční práce týmu knihovníků a KISK bylo podrobné zmapování nabídky aktivit a programů mediálního vzdělávání v neziskovém a státním sektoru i potřeb samotných knihovníků a knihovnic. Ukázalo se, že dostupné metodiky a návody, vzniklé především pro potřeby formálního vzdělávání, knihovnickému prostředí nevyhovují. Proto byla vytvořena a otestována modelová lekce tzv. deFacto workshopu, jehož provedení měl zvládnout i učící knihovník, který s tématem neměl doposud velkou zkušenost. To už jsme se ale v čase posunuli do podzimu roku 2019 a čtenář již tuší, co následovalo – lockdowny a zavřené knihovny.

V knihovnách jsme ale toto období dokázali využít. Za velmi krátkou dobu jsme se naučili spoustu nového. A hlavně jsme navázali řadu zásadních partnerství podporujících naše úsilí.

Z pohledu roku 2024 tudíž jako kdyby od zveřejnění informací o workshopu deFacto neuplynulo pět let, ale spíše dvojnásobné množství času. V současnosti už totiž tolik neřešíme potřebu speciálních metodik mediálního vzdělávání pro knihovníky. Jsme přímo součástí týmů, které podpůrné materiály vytvářejí. Knihovny jsou brané jako přirozený partner klíčových aktérů mediálního vzdělávání v ČR. Zapojujeme se aktivně do Týdnů mediálního vzdělávání (Jeden svět na školách), Festivalu mediálního vzdělávání (Seznam.cz) nebo Dnů mediálního vzdělávání (Učitelská platforma a Národní pedagogický institut). Dokonce sami akce s celorepublikovým dopadem pořádáme, jak dokazuje projekt Mediální olympiáda Moravskoslezské vědecké knihovny v Ostravě. Jen spoluautor tohoto textu připomínkoval v nedávné době metodiky pro Národní úřad pro kybernetickou a informační bezpečnost (NÚKIB), Elpidu či spisovatelku Kláru Smolíkovou.

Knihovny se staly neopomenutelnými aktéry mediálního vzdělávání v ČR. Velkou zásluhu na tom má Nadace OSF, o jejíchž aktivitách si můžete přečíst v samostatném článku Terezy Liškové (viz s. 409–410). Již z mapování KISK v letech 2018/2019 jasně vyplynulo, že slabinou na straně knihoven je nedostatečná příprava učících knihovníků jak po stránce odborné, tak lektorské. Zásadním počinem Nadace OSF byla tudíž podpora dvou ročníků knihovnám na míru připraveného Cyklu mediálního vzdělávání.

CYKLUS MEDIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO KNIHOVNY 2021/2022

První (pilotní) běh cyklu mediálního vzdělávání proběhl v období od podzimu 2021 do jara 2022. Zájem o kurz projevilo 33 kolegyň a kolegů se záměrem rozvíjet svoji mediální a informační gramotnost a současně získat více kompetencí učícího knihovníka; pro pilotní běh bylo nakonec vybráno 11 knihovnic a knihovníků. Z hlediska cílů definovaných pro první běh cyklu bylo vedle didaktické roviny žádoucí především to, aby účastníci získali patřičný vhled do tematických oblastí mediální a informační gramotnosti a aby si osvojili nebo zlepšili schopnost komunikace o mediálních tématech s běžným uživatelem a konzumentem médií.

Cyklus mediálního vzdělávání byl velice inspirativní, přinesl mi mnoho potřebných a užitečných informací. Díky účasti na něm mám mnohem větší chuť do tvorby mediálních lekcí i na vážnější témata.

Kristýna Šimlová,
Středočeská knihovna v Kladně

Pro první běh cyklu byl jako teoretické východisko obsahové části vybrán *Global Media and Information Literacy Assessment Framework* od UNESCO. Podle tohoto rámce je mediální a informační gramotnost ukotvena ve třech komponentách týkajících se interakce člověka s informacemi a médii. Jsou jimi:

— přístup (k informacím a zdrojům);
— hodnocení informací a zdrojů z hlediska účelu a dopadu na cílového příjemce;
— tvorba nových sdělení v digitálním prostoru.

Komponenty posloužily k vytvoření osmi tematických vzdělávacích modulů pro online setkání; závěrečné deváté setkání proběhlo prezenčně v pražském Centru současného umění DOX a mělo reflektivní a evaluační charakter. Každý z modulů byl designován tak, že jedna jeho část obsahovala některé z témat vzešlých z rámce UNESCO, druhá část se věnovala klíčovým didaktickým principům pro rozvoj kompetencí učícího knihovníka. Tematiku mediální a informační gramotnosti pokrývali odborníci z mediální praxe a dalších příbuzných oborů, didaktické vstupy zajišťovali Pavlína Mazáčová (KISK) a Ondřej Hudeček (MKP).

Vzdělávací aspekt cyklu byl naplněn i v rovině úkolů, které byly různého typu. Vedle průběžných tematických úkolů plynoucích z obsahu jednotlivých modulů pracovali účastnice a účastníci cyklu také na tzv. velkém úkolu. Garanti připravili zadání, podle něhož měl každý účastník připravit a v knihovním prostředí pilotně ověřit vzdělávací program rozvíjející mediální a informační gramotnost konkrétní cílové skupiny.

FORMY A VÝZNAM EVALUACE

Důležitou součástí celého prvního běhu cyklu byla evaluace. Každý z modulů hodnotili účastníci v online dotazníku zpětné vazby, v závěru cyklu proběhlo prezenční evaluační setkání s kvalitativní zpětnovazebnou aktivitou, pro všechny účastníky byl po skončení cyklu připraven komplexní evaluační dotazník. Jednotlivé evaluační nástroje se staly užitečným a potřebným zdrojem informací, s nimiž organizátoři a odborní garanti kurzu pracovali při vyhodnocení celého pilotního běhu a nastavování podmínek pro cyklus druhý.

Vzdělávací cyklus přinesl všem účastníkům posun ve znalostech mediální i didaktické problematiky, zároveň ukázal potřebu dalšího rozvíjení didaktických kompetencí, konkrétně skrze mentoring a průběžné konzultace s garanty obsahu. Jako vítané rozvojové přístupy byly označeny také kolegiální hospitace a náslechy v edukačních aktivitách. Účastníci cyklu se s garanty shodli na tom, že pro další běh by bylo přínosné zahájit vzdělávání společným prezenčním setkáním a poté aktivity zachovat v online formě.

CYKLUS MEDIÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO KNIHOVNY 2023/2024

Evaluační zjištění pilotního běhu cyklu ukázala, že mediální vzdělávání v knihovnách vyžaduje učící knihovníky a knihovnice s komplexním kompetenčním profilem, který je možné právě cyklem s podporou Nadace OSF funkčně rozvíjet. Díky průběžné i závěrečné evaluaci bylo možné poučit se z pilotního běhu a nastavit pro druhý ročník cyklu mediálního vzdělávání aktualizované podmínky.

Cyklus byl pro mě atraktivní prolnutím specializovaných oborových témat s obecně didaktickým rámcem. Tento přístup považuji za klíčový pro budoucí praktické využití získaných poznatků při lektorské práci. Ocenil jsem, že kurz mě mimo jiné právě k této aplikaci přivedl při tvorbě finálního úkolu. Důležitý pro mě byl také lidský přístup lektorů a přehledná komunikace, díky které jsem vždy věděl, co mě čeká.

Martin Ouřada,
Knihovna města Plzně

Druhý běh cyklu probíhal od podzimu 2023 do jara 2024. Obsahoví i organizační garanti z Nadace OSF, KISK a MKP se v druhém běhu cyklu takřka nezměnili (nadační tým posílila Anna Zach Kapustová). Zájemci o nový běh cyklu byli osloveni přes e-mailovou rozesílku a knihovnickou e-mailovou konferenci; zájem projevilo 40 knihovnic a knihovníků, z nichž 16 bylo do kurzu vybráno a 14 ho úspěšně absolvovalo. Ti, kteří cyklus zdárně dokončili, obdrželi stejně jako v prvním běhu od Nadace OSF stipendium ve formě nadačního příspěvku ve výši 10 000 korun.

Pro druhý běh cyklu byly formulovány obdobné vzdělávací cíle a úkolové aktivity jako v případě běhu prvního. Posílil důraz na to, aby v situaci, kdy roste závislost lidí na sociálních sítích nebo politická či společenská polarizace, účastníci cyklu získali kompetence a nástroje, díky nimž jako učící knihovníci pomohou svým uživatelům uplatňovat informovaný a kritický pohled na realitu. Každý z účastníků zpracovával tak jako v prvním běhu závěrečný „velký úkol“, který spočíval v přípravě vzdělávacího programu na mediální téma, jeho ověření a zhodnocení. Při práci na úkolu konzultovali učící knihovnice a knihovníci jednotlivé kroky s obsahovými garanty cyklu.

Teoretickým východiskem pro vzdělávací obsah se tentokrát stala příručka ALA *Mediální gramotnost v knihovně: průvodce pro knihovnickou praxi*, aktuálně přeložená do češtiny Danielem Bechným. Podle ní byly stanoveny hlavní obsahové pilíře mediální a informační gramotnosti pro druhý běh cyklu:

— fungování a vliv internetu;
— občanství (informované a aktivní);
— mediální krajina a ekonomika;
— misinformace a dezinformace;
— tvorba a aktivní zapojení se do médií.

Nový běh nabídl devět setkání. Revizí prošel vzdělávací obsah i design modulů tak, že se během jednoho setkání obvykle střídaly moduly věnované didaktice a tématům mediální a informační gramotnosti. Edukace didaktických principů i mediálních témat tak probíhala sevřeněji a uceleněji. Na základě evaluace předchozího běhu byl design celého vzdělávacího cyklu pro období 2023/2024 upraven tak, že první a závěrečné setkání proběhla prezenčně v Praze, sedm modulů bylo koncipováno jako online setkávání. Část tematických přednášek a lekcí byla oproti prvnímu běhu cyklu volně přístupná i dalším zájemcům z knihovnické obce, některé přednášky se těšily účasti více než stovky lidí.

EVALUACE

Také druhý běh Cyklu mediálního vzdělávání v knihovnách provázela průběžná i závěrečná evaluace. Nástroje, které se osvědčily v pilotním běhu, byly zachovány. Na každý modul byl navázán evaluační dotazník, v rámci závěrečného prezenčního setkání v Praze proběhla reflexe cyklu metodou focus group. Účastníci hodnotili cyklus v perspektivě čtyř otázek (co bylo přínosné, co nebylo přínosné, co knihovníky bavilo, co by doporučili zlepšit).

Důležitou součástí evaluačního setkání byly prezentace tzv. velkých úkolů, tedy vzdělávacích programů, které účastníci připravili a ověřili. Prezentace byly provázeny zpětnou vazbou od garantů Pavlíny Mazáčové a Ondřeje Hudečka i od kolegyň a kolegů z cyklu. Několik závěrečných úkolů bylo následně zařazeno do interaktivní metodiky, která vznikla jako inspirativní vzdělávací materiál reflektující oba ročníky Cyklu mediálního vzdělávání pro knihovny. Metodika je dostupná na adrese: *https://osf.cz/co-delame/nase-prace-v-knihovnach/.*

VÝSLEDKY …A KAM SMĚŘUJEME

Dva ročníky Cyklu mediálního vzdělávání pro knihovny s podporou Nadace OSF se staly jedinečnou a velmi úspěšnou součástí komunikačního tématu *Mediální vzdělávání* v českém knihovnictví. Ukázalo se, že modulární edukační formát realizovaný v hybridní formě pro menší počet aktivních účastníků se silným odborným a organizačním zázemím je smysluplnou a funkční formou celoživotního vzdělávání a přináší produktivní výsledky. Všichni účastníci si osvojili nebo zlepšili kompetence učícího knihovníka se zaměřením na problematiku mediálního vzdělávání, důkazem čehož jsou také zpracované metodiky vzdělávacích programů. Celkem 25 úspěšných absolventek a absolventů obou ročníků cyklu je příslibem pro další rozvíjení mediálního vzdělávání v knihovnách napříč regiony ČR, pro sdílení dobré praxe i pro posílení komunity učících knihovnic a knihovníků.

Foto: Nadace OSF – Ondřej Besperát

Do čísla přispěli

PhDr. Jaroslav Císař – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Michaela Dombrovská, Ph.D.** – Slezská univerzita v Opavě ■ **Mgr. Kristýna Froňková** – Středočeská vědecká knihovna v Kladně ■ **Mgr. Roman Giebisch, Ph.D.** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Jana Hapmlová** – Městská knihovna Chrudim ■ **Mgr. Zlata Houšková** – SKIP ČR ■ **Mgr. Ondřej Hudeček, Ph.D.** – Městská knihovna v Praze ■ **Prof. PhDr. Tomáš Kubíček, Ph.D.** – Moravská zemská knihovna v Brně ■ **Tereza Lišková** – Nadace Open Society Fund ■ **Mgr. Lucie Macháčková** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Pavlína Mazáčová, Ph.D.** – KISK – Masarykova univerzita ■ **PhDr. Vít Richter** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Kateřina Spurná, Ph.D.** – Knihovna Národního muzea ■ **Ing. Žaneta Stradiotová Mrkvičková** – Vysoká škola ekonomická v Praze ■ **Milan Valden** – Národní knihovna ČR ■ **Mgr. Pavel Žurek** – Vlastivědné muzeum Jesenicka

Mediální vzdělávání je vztah

TEREZA LIŠKOVÁ | *tereza.liskova@osf.cz*

Nadace OSF navázala na svou spolupráci s veřejnými knihovnami v roce 2018, kdy začala v tomto prostoru akcentovat oblast mediální vzdělanosti. Lidé v menších městech v krajích Ústeckém, Královéhradeckém a Moravskoslezském se tehdy mohli zúčastnit více než stovky vzdělávacích akcí, které pořádaly místní knihovny.

Akce, které podpořila Nadace OSF, posilovaly informovanost veřejnosti o riziku dezinformací na internetu, zároveň měly za úkol zvyšovat jejich odolnost vůči působení dezinformací. Na tento pilotní projekt Nadace OSF navázala v roce 2020 založením nového nadačního programu s názvem „Knihovny jako průvodkyně 21. století". V tomto programu nadace poskytla veřejným knihovnám i jednotlivcům napříč republikou nadační příspěvky, které podpořily rozvoj a ukotvení mediální vzdělanosti v knihovnické obci i u veřejnosti.

Vznikly volně dostupné (na webové stránce *https://osf.cz/co-delame/nase-prace-v-knihovnach/*) materiály, jako je například metodika *Jak vznikají zprávy a jak si je snadno ověřit*, série volně dostupných článků pro časopis *Čtenář*, plakát Informace jsou jako jahody či ukázky lekcí z Cyklů mediálního vzdělávání. Nadace podpořila také řadu webinářů (například ve formě mediálních pikniků) nebo vznik generátoru plakátů, které navrhl digitální umělec pracující pod jménem Ryska. Tyto plakáty jsou ke stažení na webové stránce *https://www.doknihovny.eu/* a přinášejí do sdíleného digitálního i fyzického prostoru hesla jako „Objímat místo lajkovat" nebo „Překonat propast".

Díky ukotvení nadace v nejrůznějších sítích organizací občanské společnosti se její pracovnice dlouhodobě zasazují o propojení knihoven s dalšími organizacemi, institucemi i aktivitami, které jsou (nejen) pro oblast mediálního vzdělávání relevantní. Je radostí sledovat, že lidé z knihoven tyto příležitosti využívají a rozvíjejí, vyhledávají „po vlastní ose". S tím ostatně souvisí jeden z charakteristických rysů programu Nadace OSF: od svého začátku je obezřetně plánován a upravován v reakci na potřeby knihovnické obce a monitorování terénu veřejných knihoven. To vše v souvislosti s aktuálním děním ve společnosti. Tato strategie je možná jen díky otevřenosti lidí, kteří v knihovnách pracují, a velmi dobré síti vztahů, které se daří mezi knihovnami a nadací s důvěrou vytvářet a posilovat. Pro tak choulostivé oblasti jako mediální vzdělávání

(potažmo aktuálně také digitální gramotnost a začleňování) jsou právě na důvěře a expertíze budované vztahy základem, který umožňuje společné směřování, testování a hodnotové ukotvení.

Jedním z konkrétních příkladů praxe, díky které Nadace OSF získává relevantní informace z knihovnické oblasti a zpravuje o nich veřejnost a další hráče, je ocenění *Bibliotheca inspirans* (viz příspěvek na s. 409–410). To nadace letos již potřetí přináší ve spolupráci s Českou spořitelnou. První ročník ocenění vyzdvihl právě ukázky inspirativní praxe v oblasti mediálního vzdělávání, konkrétně v sedmi tuzemských knihovnách. V minulém roce se ocenění zaměřilo na komunitní roli knihoven, letos na wellbeing a rozvoj knihovnic a knihovníků (více informací je k dispozici na webu *https://www.osf.cz/bibliothecainspirans*).

Důvody pro tuto kombinaci jsou prozaické. Nadace OSF dlouhodobě podporuje knihovny v jejich vzdělávací roli, která je často ze strany státu či zřizovatelů opomíjená. Pokud mají knihovny tuto roli plnit s radostí, zvědavostí a důstojně, je potřeba pečovat nejen o odborné a lektorské znalosti a dovednosti jejich pracovníků, ale také o podmínky, ve kterých se toto vzdělávání odehrává – ať už jde o podmínky samotných knihovníků, či příchozích návštěvníků.

Máme-li se něčemu učit, vzdělávat sebe, druhé, něco objevovat, promýšlet, testovat či otevírat, potřebujeme bezpečný prostor, oporu v informačních zdrojích a hodnotové ukotvení v otevřeném demokratickém společenství. Toto naše uvažování o mediálním vzdělávání i demokratické společnosti, kde mají všichni rovné šance, může být formováno také představou vztahu, který je i ve své proměnlivosti určující pro naši přítomnost i budoucnost.

Proč akcent na vztah? Mediální vzdělávání mohu chápat i jako prověřování, objevování, opětovné promýšlení či upravování vztahu k druhému člověku diskutujícímu na síti, ke komunitě, algoritmu, mobilnímu telefonu, chatu GPT, vtipnému memu nebo televiznímu pořadu… Když v Nadaci OSF říkáme, že pečujeme o demokracii, myslíme tím i podporu knihoven a jejich vzdělávací funkce. Právě knihovny, které se věnují mediální a digitální vzdělanosti, mají totiž napříč společností šanci smysluplně moderovat náš vztah a přístup k technologiím (od knihy po roboty). Porozumění našemu vztahu k proměňujícím se technologiím, médiím a potažmo druhým lidem může vyživovat naději, že žijeme ve světě, který je společný a může držet pohromadě.

Foto: Ryska, portál www.doknihovny.eu

S mediálním kompasem v knihovně

(reportáž o médiích, deváťačkách, deváťácích a knihovnici, kteří se sešli ve Středočeské knihovně v Kladně)

KATEŘINA UHLÍKOVÁ | *katerina.uhlikova@osf.cz*

Kristýna Šimlová Louthanová ze Středočeské knihovny v Kladně byla jednou z účastnic druhého běhu Cyklu mediálního vzdělávání pro knihovny 2023/2024, který vznikl ve spolupráci Nadace OSF s Ondřejem Hudečkem z Městské knihovny v Praze a Pavlínou Mazáčovou z Katedry informačních studií a knihovnictví na Masarykově univerzitě v Brně. Cyklus se zaměřil zejména na rozvoj a zvyšování lektorských kompetencí učících knihovnic a knihovníků z velkých i malých knihoven.

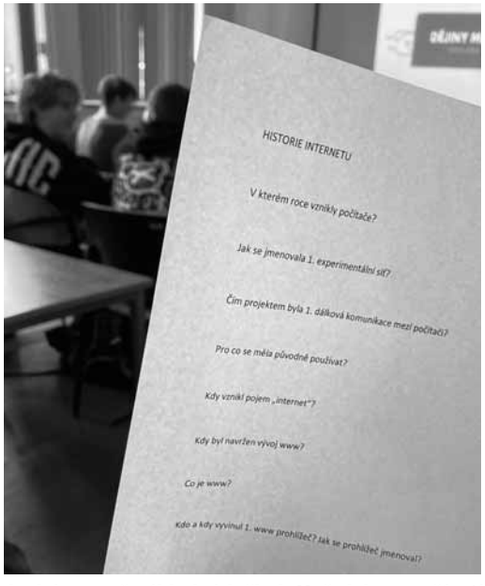

Za Kristýnou jsem se vydala ještě v červnu, na konci školního roku, abych se podívala, jak její lekce pro místní základní školu může vypadat v praxi. Termín vyšel na den, kdy je knihovna pro veřejnost uzavřena. Chodbami se proto neprocházeli návštěvníci knihovny, ale její zaměstnanci. Ve dveřích secesní budovy mě přivítala sympatická akční knihovnice s dlouhými vlasy staženými do culíku. Hned při příchodu mi vysvětluje, že běžně lekce probíhají jinde, ale kvůli rekonstrukci budeme v náhradní místnosti, která se nachází hned v přízemí.

NEŽ VŠE ZAČNE

Kristýna dokončuje před příchodem deváťáků poslední přípravy. Využívám volnou chvilku, abych se o nadcházející lekci dozvěděla více. Ta dnešní je součástí cyklu „Kyberkompas", který je zaměřený na střední školy a druhý stupeň základních škol. *Naše lekce využívají učitelé většinou v rámci hodin českého jazyka nebo dějepisu. Během roku u nás probíhají zhruba dvakrát do týdne, teď v červnu jsou skoro každý den*, říká Kristýna. Mě spolu s dnešní skupinkou za chvíli čeká dvouhodinový exkurz do základů médií, který v knihovně už nějakou dobu běží. Na základě poznatků z Cyklu mediálního vzdělávání Kristýna doplnila zmíněnou sérii „Kyberkompas" o lekci s názvem Média zneužitá, kde se snaží poukázat na téma kyberšikany a rizikového chování na internetu.

Náš rozhovor přerušuje příchod třídy. Do místnosti postupně vchází patnáct účastnic a účastníků, a jak je zvykem, místa se plní od zadní části místnosti. Poté, co se všichni usadí, dozví se úvodní informace o podobě a náplni lekce a hned dostávají první úkol. Každý si bere svůj lepík a vepisuje na něj, co si představuje pod pojmem média. To se podle očekávání neobejde bez lepení papírků na čela. Když se lepíky přesunou na připravený flipchart, lektorka odpovědi chválí,

občas upřesňuje a shrnuje, že *médium je cokoli, co předává informaci*. Antivirus, jeden z návrhu na lepíku, pomyslným sítem neprošel.

LEPÍKY, WIFI I KNÍŽKY POMÁHAJÍ

Po desetiminutové teorii, která napověděla, jakým způsobem se média dělí a pojmenovávají, přišel čas na skupinovou aktivitu. Zde zasahuje pedagogický doprovod a tvorbu skupinek koriguje. Každá ze čtyř skupinek dostává tablet a list s otázkami, na které mají nyní najít odpovědi. Je vidět, že práce s tabletem jim není cizí. O chvíli později dostávají i heslo na wifi, aby mohli využít i své telefony. Občas prolistují i některou z knížek, které mají také k dispozici.

Po chvíli už nejsou tablety ani telefony rušivým elementem, ale plnohodnotnou učební pomůckou. Soustředěnost narušují jen občasné nesouhlasné výkřiky. Později přecházejí v čilý ruch. Kristýna pomáhá za stupňující se hlasitosti rozhovorů v místnosti ještě poslední skupince a kreslí na flipchart časovou osu. Ukazuje se, že každá skupinka dostala otázky na jiné téma: noviny, rádio, televize a internet. Lektorka všechny odpovědi zaznamenává na osu a dává do historického kontextu. Na konci každého tématu má připravenou jednu zajímavost. Víte, co je novinářská kachna? Co způsobila rozhlasová hra Válka světů? Jaký je nejdéle vysílaný televizní seriál?

JAKO V TELEVIZI

Než lekce přejde do druhé, interaktivnější části, zbývají dvě témata. Nová média jako nedílná součást dnešního světa a rozdíl mezi veřejnoprávním a komerčním médiem. Účastníci dostávají opět tablety, aby se přihlásili k online aplikaci Slido, a na promítacím plátně před nimi se objeví snímek s logy známých i méně známých médií. Jejich úkolem je prostřednictvím aplikace média rozřadit. Je vidět, že je to pro ně oříšek a pojmy jim nic moc neříkají. V místnosti už je cítit únava a ztráta pozornosti. Kristýna proto úkol urychluje a snaží se rozdíl na konkrétních příkladech vysvětlit.

Na závěr dostávají skupinky lístečky a jejich úkolem bude natočit na telefon krátkou reportáž, která by měla vystihovat styl komerční nebo veřejnoprávní televize. V tuto chvíli vstupuje do lekce Kristýnina kolegyně, která se ujímá druhé interaktivní části a přes ruch hlasů se snaží zadání upřesňovat. Navádí, jak video natočit, a zároveň naviguje skupinky po knihovně, kam se mohou rozprchnout a najít si místo, kde video natočí. Na společné promítání výtvorů a jejich zhodnocení už nedojde a lekce tímto končí.

Někdy to vyjde a videa si společně z mobilu pustíme, jindy si videa pouští až později při výuce. Každá lekce je jiná a jejich vytváření je neustálý proces. Časově upravujeme každou lekci v podstatě na míru konkrétní třídě. Stává se, že mají na lekci méně času, než máme uvedeno v anotaci na webových stránkách, nebo naopak mají času dost, to potom necháváme děti si to v knihovně víc užít. I proto se snažíme, abychom nenahrazovali rámcový vzdělávací program, ale aby lekce byly spíše doplňkem pro školy, dodává při sklízení knížek a dalších pomůcek učící knihovnice Kristýna. ■

Foto: Kateřina Uhlíková, Nadace OSF

S Wikipedií do světa médií

TEREZA LIŠKOVÁ | *tereza.liskova@osf.cz*

Wikipedie je jedním z míst digitálního světa, které vedle možnosti mediální obsahy konzumovat poskytuje také prostor pro jejich tvorbu. Člověk přicházející na Wikipedii nemusí zůstat jen v pasivní roli, ale může přispívat k jejímu utváření. Toto vytváření, doplňování, aktualizace či editace obsahu Wikipedie podléhá konkrétním pravidlům, díky kterým si můžeme uvědomovat a v praxi trénovat různé dovednosti užitečné ve světě současných médií a internetu.

Díky tomu, že obsah Wikipedie nepodléhá jedné konkrétní svrchované autoritě, mocenské skupině a ani není ve vleku záměrně utajovaných algoritmů, lze ji považovat za veřejný prostor internetu, který je do jisté míry důvěryhodný – ještě „nám ho nikdo neukradl". Takzvané editační války na Wikipedii, které by mohly mít potenciál tuto důvěryhodnost podvracet, naopak mohou výstižně ilustrovat naši zkušenost, jak s druhými vyjednáváme o formách a vzniku vyprávění, kterými (na úrovni encyklopedie) popisujeme náš společný svět.

S WIKIPEDIÍ TAKÉ O SVĚTĚ MÉDIÍ

Na české Wikipedii najdeme řadu článků, které se velmi konkrétně vztahují k heslům týkajícím se mediální a digitální vzdělanosti. Na Portálu *Mediální gramotnost* (*https://medialka.wikimedia.cz/*), který byl spuštěn v roce 2022, přibyly díky různým projektům a spolupracím desítky nových článků; řada již existujících byla rozšířena o relevantní zdroje a informace. Další hesla čekají na svůj vznik či editaci.

Výživné plody v tomto směru nese spolupráce spolku Wikimedia ČR a Katedry informačních studií a knihovnictví FF MU, o kterou se zasadila Pavlína Mazáčová a Jaroslav Mašek. Letos na jaře se kurz, čerpající ze zkušeností brněnské katedry, uskutečnil díky akceschopnosti Pavlíny Kolínové také na pražském Ústavu informačních studií a knihovnictví FF UK. Tento kurz proběhl pod vedením Pavla Bednaříka a Lucie Schubert, kteří mají bohaté lektorské zkušenosti a působí v organizaci Wikimedia ČR.

Nadace OSF již několik let podporuje dialog o využívání Wikipedie v kontextu mediálního vzdělávání napříč různými komunitami i organizacemi, zejména v těch knihovnických. Konkrétním podpořeným projektem je wikipedistický kurz na Střední odborné škole v Luhačovicích. Kurzu se zúčastnilo 22 studentek a studentů školy. Ti na úvodní přednášce zjistili, jaká platí na Wikipedii pravidla, co je možné na Wikipedii psát nebo jak nahrávat fotografie. Kurz garantovala Anděla Krumpolcová, pedagožka a absolventka Cyklu mediálního vzdělávání v knihovnách 2021/2022. Výsledkem kurzu a spolupráce ve školních týmech jsou například články o samotné škole, fenoménu „králičí nora“ nebo „lokální zpravodaj“, článek má nově také novomediální teoretička Denisa Kera.

Další příklady práce s Wikipedií může poskytnout Jiří Zelenka z Knihovny Ústeckého kraje, rovněž absolvent Cyklu mediálního vzdělávání 2023/2024, který během tohoto roku testuje možnosti jejího využití právě během lekcí mediálního vzdělávání. Roli Wikipedie ve vztahu k mediálnímu vzdělávání jsme se v minulých letech věnovali i na konferenci *Knihovny současnosti* (například Pavel Bednařík a jeho příspěvek do bloku „Mediální vzdělávání v knihovnách není bílý nosorožec“ ve druhém dni konference roku 2022 nebo panelová diskuze „Staro/noví hráči v informačním prostoru“, kterou lze dohledat v záznamu druhého dne ročníku 2023, a to v programu bloku „Mediální a digitální gramotnost“).

PROMĚNY WIKIPEDIE

Je prozřetelné předpokládat, že se role Wikipedie, její podoba i náš vztah k ní bude proměňovat například spolu s vývojem nástrojů umělé inteligence. I tyto otázky se mohou stát podnětem k diskuzi o vztahu člověka, společnosti, médií a internetu.

I kdyby se z Wikipedie jednoho dne stal mrtvý pomník, který nás bude upomínat na minulé časy internetu, bude to dost. Šlo by totiž o časy, kdy se na obsahu otevřené části internetu podíleli dobrovolně, bez nároku na honorář jednotlivci i komunity motivovaní touhou postihnout a pojmenovat kusy sdílené skutečnosti. A bylo v nějakém smyslu trochu jedno, jestli šlo o seriálové postavy, hesla mediální teorie či historie států. Byla to totiž hesla, u kterých se v okamžiku vyhledávání ukáže, že je máme společná. Mimochodem – jeden z pojmů, který v době vzniku tohoto textu možná čeká na svůj článek, je „e n s h i t t i f i k a c e (internetu)“. ■

Ilustrace: Alisa Vasina (Fenomén králičí nora a digitální hygiena)

Alice VASINA ráda kreslí, především v grafickém stylu. Letos nastoupila na střední uměleckou školu. V létě 2024 se účastnila výtvarně-integračního kroužku Cesta kolem světa, který s podporou Nadace OSF realizovala Studijní a vědecká knihovna v Hradci Králové.

Tereza LIŠKOVÁ absolvovala na UISK FF UK, obor Studium nových médií. Má v Nadaci OSF již čtyři roky na starosti podporu veřejných knihoven. Pracuje také na stanici ČRo Vltava.

Tisíčlenný tým, který jde vstříc výzvám

ONDŘEJ HUDEČEK | *ondrej.hudecek@mlp.cz*
TEREZA LIŠKOVÁ | *tereza.liskova@osf.cz*
PAVLÍNA MAZÁČOVÁ | *mazacova@phil.muni.cz*

Mediální a informační gramotnost jsou a zůstanou nepostradatelnými dovednostmi člověka 21. století. Naše texty měly za cíl ukázat, že podpora rozvoje těchto gramotností je přirozeným úkolem knihoven. Tímto způsobem naplňujeme poslání, které jsme si dobrovolně zvolili a zakotvili například v aktuální *Koncepci rozvoje knihoven*. Na základě našich zkušeností na závěr série příspěvků o mediálním vzdělávání v knihovnách předkládáme několik klíčových tezí a doporučení, které mohou být užitečné při zvládání dalších vzdělávacích a komunikačních výzev.

Podpora mediální a informační gramotnosti zůstane neodmyslitelnou součástí sebevědomé knihovny budoucnosti. Vzdělávání v těchto oblastech bychom měli vnímat jako „průřezové téma“, které můžeme integrovat do různorodých aktivit, jež v knihovnách pořádáme – ať jsou to cestovatelské přednášky, jazykové kurzy nebo například semináře s tematikou regionální historie. Často tyto programy vedou externí lektoři – komunikujme s nimi a dejme jim najevo, že pro nás i pro naše návštěvníky a uživatele je podpora rozvoje mediální a informační gramotnosti napříč všemi vzdělávacími nabídkami knihovny důležitá. Tím přispějeme nejen k normalizaci diskuse o médiích a našemu vztahu k nim, ale také oslovíme ty, kteří by se aktivit zaměřených výhradně na mediální problematiku možná vůbec nezúčastnili.

Díky letité zkušenosti s praktikováním mediálního vzdělávání a jeho reflexí jsme získali poznatky aplikovatelné při práci (učících) knihovníků také s jinými komplexními tématy.

Jako nezbytné se v knihovním vzdělávacím prostředí ukazuje:

— sledovat aktuální trendy a nabízet témata, která jsou společensky relevantní;
— pracovat se sebereflexí, znát vlastní silné a slabé stránky, průběžně se vzdělávat a umět požádat o odbornou podporu v oblastech, kde cítím deficit či nejistotu;
— produktivně spolupracovat jak uvnitř vlastní instituce, tak napříč knihovnickou komunitou s relevantními partnery ve státní, podnikatelské a neziskové sféře;
— být hrdými na své kompetence i práci, pokud je kvalitní a přínosná;
— zapojovat se do veřejných či odborných diskuzí o vzdělávání, mediální a informační gramotnosti či roli knihoven v oblasti celoživotního učení a vzdělávání;
— učit se pracovat s chybou;
— osvojovat si dovednosti užívat nové pojmy a reflektovat výhody i limity, které do každodennosti člověka přinášejí technologie a média;
— osvojit si a praktikovat zásady informační a digitální hygieny;
— být otevřeni tomu, že za vhodných podmínek se vzdělávání mohou věnovat velké i malé knihovny;
— vytvářet a testovat nové formáty a formy vzdělávání v knihovnách, také s využitím digitálních technologií;

— posilovat zvídavost, nenechat se paralyzovat složitostí informačního prostoru, v němž žijeme;
— zvážit svoji motivaci a pojmenovat si hodnotový rámec, ve kterém se budu věnovat vzdělávání v konkrétních tématech, či ne;
— knihovní vzdělávací prostředí otevírat a nabízet jako bezpečný prostor pro kritickou práci s informacemi a médii, založenou na relevantních zdrojích;
— připomínat si, že uživatelé a účastníci vzdělávacích programů nejsou *tabula rasa*, nýbrž že si každý přináší svou specifickou osobní zkušenost;
— pomocí (nejen mezigeneračního) dialogu a příběhů se opírat o to, co je nám společné, co utváří a posiluje naši soudržnost a odolnost.

V posledních čtyřech letech jsme se v knihovnách učili fungovat v podmínkách globální pandemie, pomáhali jsme válkou postiženým obyvatelům Ukrajiny, hledali jsme své místo ve světě technologií založených na principech umělé inteligence a začali edukací vést spoluobčany k využívání digitálních služeb státu. V tomto turbulentním období se knihovny také staly významnými aktéry mediálního vzdělávání v České republice, a to díky každému, kdo se do těchto aktivit zapojil.

Na jedné z knihovnických akcí představila Tereza Garamszegi z Knihovny České zemědělské univerzity v Praze výstupy projektu Medgram[1], který se zaměřil na podporu mediální gramotnosti i mezi středoškolskou mládeží a seniory. Pro vysokoškolskou knihovnu nejsou tyto cílové skupiny typické. Na otázku, proč se knihovnice do takového projektu pustily, Tereza odpověděla: *Jsme tým, který má rád výzvy!*

Právě tento přístup budeme potřebovat my všichni, kteří v knihovnách pracujeme. ■

[1] *https://medgram.cz/*

Univerzitní knihovny

Jak vypadá proměna univerzitních knihoven?

ŽANETA STRADIOTOVÁ MRKVIČKOVÁ | *zaneta.stradiotova@vse.cz*

Tradiční role knihoven jako zdroje informací je neochvějná. Ovšem s měnícími se požadavky uživatelů knihoven se proměňuje nejen podoba těchto míst, nabízené služby, ale přibývají i další účely knihoven. Touto změnou prošly jak veřejné knihovny, tak i knihovny univerzitní. Velký vliv na to má covidová pandemie i trend digitalizace informačních zdrojů. Knihovny se tak dnes stávají místem setkávání s přáteli i klidným pracovním prostorem pro společnou týmovou práci a společné učení.

Právě tyto proměny byly předmětem výročního setkání EBSLG (The European Business School Librarians' Group), uskupení knihoven významných evropských business škol, které tento rok proběhlo na Vysoké škole ekonomické pod taktovkou Centra informačních a knihovnických služeb VŠE (CIKS). Jaké jsou ze setkání výstupy a jaké zkušenosti sdíleli s ostatními vybraní představitelé univerzitních knihoven?

V rámci tématu **Evoluce univerzitní knihovny jako komunitního prostoru** účastníci probírali především proměny prostor vysokoškolských knihoven směrem k větší rozmanitosti a širší podpoře studentů a dalších návštěvníků knihoven. A kdo tyto změny určuje? Především návštěvníci a uživatelé knihovny.

V. Šubrta (vpravo), hlavní organizátor konference a předseda výkonného výboru Asociace knihoven vysokých škol ČR, ve společnosti P. Dvořáka, rektora VŠE

Jsem rád, že ředitelé knihoven významných business škol z celé Evropy diskutovali proměny prostor knihoven právě u nás na VŠE, kde jsme v únoru otevřeli nový coworkingový prostor, říká k tomu ředitel CIKS a hlavní organizátor konference Václav Šubrta. *V oblasti podpory studia jsou knihovny naprosto zásadní, a to nejen poskytováním informačních zdrojů, ale také vytvářením příjemného prostředí. Domnívám se, že právě podle zázemí a vstřícnosti ke studentům je dobře vidět, že škole na studentech záleží.*

Lorna McNally, současná prezidentka EBSLG a ředitelka knihovny Strathclydské univerzity v Glasgow to okomentovala následovně: *Jsem přesvědčena, že účel univerzitní knihovny zůstává stejný jako vždy: podporovat výuku, učení a výzkum zaměstnanců, studentů a širších komunit, kterým slouží. Knihovny se však neustále přizpůsobují, aby splňovaly požadavky a očekávání svých zákazníků. Univerzitní knihovny poskytují nové prostory pro spolupráci, nové zdroje a služby a hlavně zajišťují, aby akademici a studenti měli potřebnou pomoc, instrukce a vedení, jak se vypořádat se současnými výzvami, jako je například generativní AI, falešné zprávy a jak používat informace eticky a zodpovědně.*

Podobně to vidí další účastník konference EBSLG Nikolaus Berger, který je ředitelem knihovny Ekonomické a obchodní univerzity ve Vídni (WU). Zdejší univerzitní knihovna, šestipatrová ikonická budova, kterou navrhla Zaha Hadid, byla postavena zcela nově a otevřena roku 2013. Již v návrzích pracovala s obměnami účelu na prostor a využití knihoven. *Univerzitní knihovna Ekonomické a obchodní univerzity ve Vídni byla navržena jako Knihovna a studijní centrum. Většinu prostoru tvoří různé druhy studijních prostor. Jsou zde tiché zóny, prostory s flexibilním nábytkem, projektové místnosti, kavárna a komunikační zóny. Většina našich návštěvníků přichází do studijního centra za účelem studia. 30 % našich návštěvníků jsou však také externí studenti, protože u nás nacházejí vynikající studijní prostředí,* shrnuje Berger.

Výrazným trendem v oboru knihovnictví je postupný **nárůst elektronických informačních zdrojů na úkor tištěných knih a časopisů**. Většinu svých zdrojů nabízejí univerzitní knihovny online, přesto jsou knihy stále žádané, i když se jich knihovny postupně ve studijních prostorách spíše zbavují. A tyto prostory pak mohou být dále využity například pro týmové studovny nebo kavárnu.

Poměrně radikální postoj k tištěným materiálům zaujímá i WU ve Vídni: *Většinu našich služeb nabízíme dnes již online. Vyvíjíme například e-learningové moduly pro informační gramotnost. Tyto moduly se hojně využívají. Studenti si také mohou domluvit schůzky s našimi specialisty nebo jim klást otázky přímo prostřednictvím online helpdeskového systému. V souvislosti s digitalizací uzavřeme toto léto také naši sbírku tištěných učebnic. V budoucnu budou k dispozici jen digitální materiály. Pouze pro studenty práva budeme nabízet několik tištěných knih, protože ty nejsou dostupné online,* komentuje vývoj Berger.

E-zdroje vnímají pozitivně i v Strathclydské univerzitě. Zaměřují se však také na práci s prostorem pro učení a na individuální konzultace studentům i akademickým pracovníkům: *Přístup k elektronickým knihám a zdrojům znamená, že studenti mohou využívat knihovnu odkudkoli a kdykoli chtějí. V posledních letech má tak naše knihovna menší počet tištěných časopisů a materiálů a tento uvolněný prostor v knihovně jsme rovněž využili k poskytování různorodých pracovních prostorů pro skupiny studentů – malé diskusní místnosti i velké pracovní prostory.*

Momentka z týmové práce účastníků výročního setkání

A to vše je propojeno digitálně, což usnadňuje studentům sdílet nápady a pracovat společně na výzkumu. V knihovně na Strathclydské univerzitě jsme vytvořili také rodinnou studijní místnost na podporu studentů s malými dětmi, stejně jako útulnou odpočinkovou zónu nazvanou The Nook s gauči a polštáři, měkkým osvětlením a hrami. Studenti to milují, zdůrazňuje Lorna McNally.

Knihovna VŠE také v posledních letech významně rozšířila portfolio e-zdrojů včetně e-knih a e-učebnic významných světových nakladatelů. V českém prostředí však pořád platí, že zdaleka ne všechno je dostupné elektronicky. *Český knižní trh s učebnicemi je velmi roztříštěný. Věřím, že se v následujících letech společnými silami podaří najít způsob, jak i české učebnice zpřístupnit v elektronické podobě. Na straně univerzit je k tomu většinou vůle,* doplňuje Václav Šubrta z pozice předsedy výkonného výboru Asociace knihoven vysokých škol ČR.

Knihovna nejen podporuje proces učení, ale často je vnímána jako „bezpečné místo", kde mohou studenti i akademičtí pracovníci požádat o pomoc s výzkumem, seminární prací i jiným odborným tématem. *V naší knihovně tvrdě pracujeme na tom, abychom se zapojili do komunikace se studenty a zajistili jsme tak, že jim poskytujeme zdroje, prostory a služby, které skutečně potřebují. Spolupracujeme například se studentskou unií a studenti mají zastoupení i v knihovních výborech. Studenti tak vědí, že to, co pro ně děláme, je přímo v reakci na jejich měnící se požadavky. Jednoduché věci, jako je prodloužení otevírací doby, změna výpůjčních lhůt atd., lze snadno implementovat a studenti vědí, že jsou vyslyšeni,* ukazuje cestu Lorna McNally z univerzity v Glasgow.

Knihovny objevují sílu coworkingových prostor. Řešení, jak nabídnout studentům prostor pro učení, ale i týmovou práci na studijních projektech, našla i VŠE, a to v podobě coworkingu Idea Fair. Ten byl otevřen na začátku letního semestru 2024, a je tak prvním univerzitním coworkingovým centrem v České republice. A proč právě coworking? *Forma coworkingu spojeného s knihovnou je moderní způsob, jak do studia zapojit kolektivní energii, jak podněcovat a stimulovat spolupráci, vytvářet atmosféru, kde bude vzdělávání studenty bavit. Důležitá je proto variabilita nábytkového řešení a flexibilita coworkingového prostoru. Rozdílnost charakteru návštěvníků by měla být reflektována v různé typologii sezení a nastavitelné atmosféře. Od měkké pracovní židle s područkami pro workshopy přes sedací schody až po rychlý pokec na barovém sezení kolem ostrůvku. Každý si najde to své oblíbené místo,* komentuje zvolenou podobu coworkingu na VŠE architekt Jakub Heidler ze Studia Reaktor, které stojí za vizuálním konceptem coworkingového prostoru.

Spolupráce s architektem Jakubem Heidlerem byla perfektní. Kromě konkrétních prostorových řešení jsme se zaměřili právě na vnímání celého prostoru coworkingu jako vstřícného a příjemného místa, které může být katalyzátorem vzniku akademické komunity. Spolupráci a pocit sounáležitosti považuji za jednu z nejdůležitějších věcí, do kterých může vysoká škola investovat, shrnuje základní ideje za coworkingovým prostorem VŠE Václav Šubrta.

Potřebnost proměny vysokoškolských knihoven směrem k větší spolupráci potvrzují i účastníci konference EBSLG, tedy zástupci nejvýznamnějších business škol v Evropě. Vysoká návštěvnost coworkingu VŠE od prvního dne a kladné ohlasy od studentů i zaměstnanců ukazují, že Vysoká škola ekonomická jde tímto směrem. ■

Foto: archiv VŠE – Martin Weinpold

Rozhovor s **Mgr. Blankou Skučkovou**, dlouholetou vedoucí oddělení literatury a knihoven v odboru umění a knihoven Ministerstva kultury

Z klidu knihovny do bouřlivých vod úřednické činnosti

JAROSLAV CÍSAŘ | *ctenar@svkkl.cz*

Počátkem roku 2024 Blanka Skučková ukončila své téměř čtvrtstoleté působení na Ministerstvu kultury, z toho dvacet let jako vedoucí oddělení literatury a knihoven. Požádali jsme ji proto o jakési bilanční zhodnocení jejích ministerských aktivit...

Co rozhodlo o tom, že jste se ve svém studiu zaměřila právě na knihovnický obor?
Vybavuji si, že jsem svou budoucnost spojovala s knížkami už od dětství, pomáhala jsem v místní knihovně v Hradci Králové – a tak nějak logicky jsem zamířila na specializovanou střední školu. Ty byly v mé době v republice jen tři: v Praze, Brně a Bratislavě. Byly vnímány jako poměrně výlučné, tak jsem se setkala s pochybami, zda mám šanci se na některou z nich dostat. Povedlo se, nejen na střední, ale i na navazující obor na FF UK. Přestože jsem se setkávala později v profesním životě s názory, že je lepší vystudovat nějaký tradiční obor a až poté se stát knihovníkem, za sebe musím říct, že prostředí lidí, kteří žili kulturou a měli smysl pro literaturu, bylo velmi inspirativní a jsem za to velmi ráda.

S jakými představami jste v roce 2000 na ministerstvo nastoupila?
Tehdejší představy při nástupu překryla turbulentní doba, do které jsem skočila rovnýma nohama. Oddělení – tehdy odbor – pod vedením Evy Kantůrkové právě připravoval nový knihovní zákon, který byl postaven na odlišných principech. Nebylo možné zavazovat povinnostmi samosprávu, tudíž úhelným kamenem, na kterém byl zákon postaven, byly služby knihoven. Odborná veřejnost s některými ustanoveními zákona výrazně nesouhlasila, tudíž probíhala bouřlivá vyjednávání. Do dnešního dne si pamatuji určitou satiru, která byla na tehdejší situaci složena, škoda, že se nejspíš nedochovala. Pro mě to byl poměrně dramatický přechod z klidného prostředí historické knihovny do nečekaně bouřlivých vod úřednické činnosti. Rozhodně to byl razantní začátek...

Ve vedení specializovaného ministerského útvaru pro oblast knihoven jste působila téměř dvě desetiletí. Jak za ta léta hodnotíte proměny knihovnictví ve vztahu k ministerstvu?
Ráda bych zde vyzdvihla práci celého týmu oddělení literatury a knihoven, s kolegy/němi Petrou Mituovou, ekonomkou Lenkou Macholdovou a právníkem Jiřím Klusoněm jsme se vždy snažili pomocí dotační, metodické i legislativní činnosti vytvářet takové prostředí, v němž by knihovny bez ohledu na typ měly dobré podmínky pro svůj rozvoj a mohly svým čtenářům

B. Skučková ve společnosti R. Giebische, předsedy SKIP, a V. Richtera, ředitele Knihovnického institutu, na zahájení celostátního semináře knihovníků muzeí a galerií v roce 2023

poskytovat moderní služby. Takto řečené to zní banálně a samozřejmě, ale nebylo vždy jednoduché obhajovat potřeby knihoven v měnících se ekonomických i společenských podmínkách. Doufám, že odborná veřejnost toto naše snažení tímto způsobem vnímala...

A jak se pod vaším vedením tento útvar proměnil?

To se mi osobně špatně hodnotí, přísluší to spíš jiným, ale jsem ráda, že se nám dařilo vládám kontinuálně předkládat koncepce rozvoje knihoven, což zdaleka neplatilo pro všechny obory kultury. V poslední době se nám podařilo získat pro knihovny prostředky z Národního fondu obnovy pro činnosti, které nejsou financovány z programů VISK ani Knihovna 21. století, byť jde o dočasný finanční příliv – ale třeba se úřadu podaří finance na vzdělávání knihovníků a dalších kulturních pracovníků v oblasti soft skills i na podporu sofistikovaných činností v oblasti digitalizace zajistit knihovnám i po skončení Národního plánu obnovy.

Chtěla bych zmínit i nedávné založení národního rejstříku programu UNESCO Paměť světa a souvisejícího národního odborného komitétu. Národní dokumentární dědictví si zviditelnění rozhodně zaslouží...

Co vypovídají výsledky celostátních průzkumů čtenářství?

V širší rovině nutnost pěstovat a rozvíjet funkční literární, čtenářskou i mediální gramotnost; nejen kvůli škole, ale hlavně pro život – umět rozeznat skryté významy psaného textu i mluveného slova i schopnost odhalit skrytou manipulaci nabývají v každodenním životě na významu pro celou populaci a představují pro knihovny významnou oblast působnosti.

Co je podle vás největším problémem tohoto oboru, se kterým je třeba se vypořádat?

Začala bych naopak tím, co je silnou stránkou oboru: nebývalá profesní solidarita a schopnost spolupráce knihovníků, výborná komunikace, schopnost „táhnout za jeden provaz". Ukázková je role Ústřední knihovnické rady – jak z hlediska vzájemného informování různých typů knihoven, tak vzhledem k ministerstvu. To je něco, co knihovníkům mohou jiné obory závidět... Exemplární byla a je spolupráce odborné veřejnosti pod vedením Ústřední knihovnické rady na strategických materiálech týkajících se knihovnictví (*Koncepce rozvoje knihoven v ČR*) – nasazení jak při jejich tvorbě, tak při implementaci. Skutečnost, že tento materiál bere odborná veřejnost za svůj, je opět něco, co je ve srovnání s jinými obory spíš výjimečné...

Ke slabým stránkám stále patří poměrně malá společenská prestiž oboru, ale řekla bych, že se situace pomalu zlepšuje. Může k tomu přispět i zapojení knihoven do implementace národních strategií, např. nyní aktuální Národní strategie umělé inteligence, kde knihovny k jejímu využití v oblasti kultury mají co nabídnout.

Co byste svým nástupcům popřála a na co zvlášť upozornila?

Rozhodně bych přála, aby se oddělení dařilo udržet dobrou komunikaci a spolupráci s odbornou veřejností a v rámci úřadu schopnost získávat finanční prostředky na podporu rozvoje. Zájem zlepšovat prostředí pro činnost knihoven je samou podstatou činnosti oddělení, stejně tak advokacie pro alokaci prostředků potřebných na jejich rozvoj. K dalším úkolům bude patřit patrně výraznější novelizace zmíněného knihovního zákona, od jehož přijetí již uplynula řada let a společnost se posunula...

Jaké máte teď další plány na své působení v oboru i mimo něj, pokud si tedy nechcete pouze užívat nerušeného odpočinku?

Ráda bych se teď na chvíli zastavila a udělala si určitou životní rekapitulaci, kterou mi neustálý shon neumožňoval. Jsem si jistá, že další plány mého působení vyjdou brzy najevo...

Chtěla bych na závěr poděkovat knihovnicím a knihovníkům za partnerství, kterého jsme si s kolegy v oddělení velmi vážili, a popřát i nadále dobrou kooperaci mezi úřadem a profesními knihovnickými organizacemi! ■

Foto: archiv B. Skučkové/archiv KK AMG – JaC

Mgr. Blanka SKUČKOVÁ pochází z Hradce Králové. Absolvovala Střední knihovnickou školu v Brně a poté vystudovala obor „Vědecké informace a knihovnictví" na FF UK v Praze se zaměřením na knihovědu. Po jeho absolutoriu pracovala v letech 1996–2000 ve Strahovské knihovně. V roce 2000 nastoupila na Ministerstvo kultury, kde byla v roce 2004 jmenována vedoucí oddělení literatury a knihoven.
V roce 2016 byla oceněna Medailí Z. V. Tobolky. Autorsky přispívala především do časopisu *Čtenář* a *Grand Biblio*.

Události

Zápisky z cest **po obecních knihovnách**

KRISTÝNA FROŇKOVÁ | *fronkova@svkkl.cz*

V srpnu 2024 jsme s mým kolegou, fotografem a kameramanem Karlem Pazderkou dostali za úkol natočit medailonky oceněných knihovnic pro říjnový ceremoniál vyhlašování Středočeského Krameria. Vyrazili jsme na cestu po obcích Středočeského kraje, aniž bychom dopředu věděli, co nás v knihovnách čeká.

Má očekávání byla trochu jiná – myslela jsem si, že najdeme zaprášené ospalé místnůstky na obecních úřadech, ale čekala na nás moderní pulzující centra společenského dění obcí. Některé knihovny jsou umístěny v nově zrekonstruovaných prostorách, které nejen že poskytují výborné podmínky pro půjčování knih, ale také perfektně slouží jako místa pro setkávání a budování komunity. Knihovnice se často aktivně podílely na plánování těchto nových prostor, aby byly co nejvhodnější pro potřeby jejich čtenářů. Dokonce i ty knihovny, které zůstaly ve starých prostorách na obecních úřadech, byly daleko od toho, abychom je mohli nazývat zaprášenými či ospalými. Díky péči a kreativitě knihovnic se i s omezenými prostředky proměnily v útulná a příjemná místa, kde je radost trávit čas.

Knihovnice, které jsme potkali, nevykonávají svou práci jen rukama, ale především srdcem. Je obdivuhodné, s jakým nadšením a energií se své práci věnují. Přivítaly nás s otevřenou náručí a nadšeně se s námi podělily o své příběhy a radost z knihovny. Drobná nervozita z natáčení rychle pominula, když jsme si při kávě a moučníku povídali o jejich knihovnách a životních zkušenostech. Bylo vidět, jak jsou pyšné na to, co v knihovnách vytvářejí – a oprávněně. Organizují různé akce, které oživují místní komunitu a propojují obyvatele. Neustále hledají nové nápady a inspiraci, jak svou knihovnu zlepšit a posunout dál, a daří se jim to. Nutno zmínit, že to vše často zvládají vedle svých běžných povolání a každodenních rodinných povinností.

Veronika Stejskalová, knihovnice z Netvořic (foto nahoře),...
...a její knihobudka, kterou vytvořila ze starého kufru (foto vpravo)

Pokud bych měla shrnout všechny příběhy a inspirativní momenty, které jsme během naší cesty po Středočeském kraji zažili, vydalo by to na celou knihu. Přesto bych ráda zmínila alespoň několik střípků, které mi utkvěly v hlavě.

Veronika Stejskalová z Knihovny Netvořice je přesně tím příkladem knihovnice, která dokáže z jedné malé místnosti vytvořit přívětivé místo pro čtenáře a neustále hledá nové nápady a inspiraci. Ze starého kufru vyrobila originální knihobudku nebo vytvořila vlastní design nálepek na hřbety knih, které usnadňují čtenářům orientaci v žánrech. Vladimíra Sýkorová z Obecní knihovny Máslovice je zároveň starostkou obce, vedoucí místního muzea a při všech těchto úvazcích ještě skvělou knihovnicí. Pro své čtenáře udělá opravdu cokoliv. Například během rekonstrukce knihovny nezaváhala a udělala provizorní knihovnu z vlastního obýváku, jen aby čtenáři nepřišli o možnost půjčit si knihy.

V Místní knihovně Veltrusy jsme potkali dvě úžasné ženy – Jitku Lískovou a Pavlínu Křivánkovou. Paní Lísková má hluboké znalosti o historii obce a bohaté zkušenosti jako knihovnice, zatímco Pavlína Křivánková přináší do knihovny novou energii a spoustu nápadů. Společně tvoří skvělý tým a vytvářejí z knihovny místo, které propojuje místní komunitu. Paní Lísková mě navíc ohromila svým osobním přístupem ke čtenářům – zná jejich záliby natolik dobře, že při zpracovávání nových knih už předem ví, které tituly nabídnout kterým lidem.

Interiér Místní knihovny Veltrusy

Setkání s oceněnými knihovnicemi pro mě bylo velmi inspirativní a plné pozitivních dojmů. Jsem velmi vděčná za příležitost vyslechnout si jejich životní příběhy a na vlastní oči vidět, kolik záslužné práce odvádějí. Pokud se o oceněných knihovnicích a knihovnách chcete dozvědět více, všechny medailonky naleznete na YouTube kanálu Středočeské knihovny.

Foto: Karel Pazderka

Digitální wellbeing v kontextu

Digitální wellbeing je v knihovnách poslední dobou často skloňované téma. Souvisí s narůstající digitalizací (nejen) veřejných služeb, rozvojem umělé inteligence i se znepokojivým nárůstem psychických potíží mezi dětmi a dospělými, který se projevil zejména po pandemii covid-19 společně s enormním nárůstem dezinformací ve veřejném (zejména online) prostoru. Je to téma provázané nejen s mediální gramotností, aktuálním společným komunikačním tématem veřejných knihoven, ale především s kybernetickou bezpečností, informační gramotností a digitální resiliencí. Společně tvoří informační hygienu, která se znovu dostává do popředí zájmu všech lidí v knihovnách a komunitách okolo nich.

Kde se vzala informační hygiena?

Informační hygiena není v rámci informační vědy a knihovnictví novým pojmem. Objevil se už v 70. letech 20. století, nikoliv náhodou ve stejné době, kdy se začal objevovat termín informační gramotnost. U nás jsou průkopníky informační hygieny zejména Karel Janoš a Jiří Cejpek, ale také řada dalších knihovnic a knihovníků, kteří se od počátku zasazovali o informační výchovu, informační gramotnost a později informační vzdělávání v širším kontextu.

Proč je důležitá informační hygiena?

V knihovnictví jde o odborný termín, který v sobě absorbuje témata akcentovaná zejména popularizačními a lifestylovými médii, jakou jsou například digitální detox, informační minimalismus, digitální střídmost, informační komfort nebo digitální wellbeing. Z hlediska oboru adresuje problémy související s informačním přetížením, digital divide, informační chudobou a dalšími. Knihovnicím a knihovníkům nabízí oporu a rámec pro celou řadu různorodých akcí a aktivit, které společně přispívají k fyzické a mentální resilienci člověka, a tedy celkové odolnosti lidí i komunit vůči dezinformacím, informačnímu zahlcení i digitálním závislostem.

Co obnáší informační hygiena?

Informační hygiena v novém pojetí stojí na třech vzájemně provázaných pilířích: kybernetické bezpečnosti, informační gramotnosti a digitální resilienci. Informační gramotnost je knihovnám dobře známá a dlouhodobě se věnují jejímu rozvíjení, kybernetická bezpečnost se pak stále častěji objevuje jako téma spojené s postupující digitalizací veřejných služeb. Digitální resilience je navíc souborem možných opatření a prevence pro pěstování správných informačních návyků a zdravých životních návyků (viz dále), zvládání informační zátěže a posilování celkové odolnosti člověka.

Jak informační hygiena patří do knihoven?

Celá řada akcí a aktivit, které v knihovnách už nyní probíhají a přispívají k fyzické a mentální odolnosti čtenářek a čtenářů, dostává skrze informační hygienu společný rámec. Už samo čtení a čtenářství prokazatelně posiluje celkovou odolnost člověka. Přestože knihovny budou a rozhodně by měly používat atraktivnější a pro veřejnost vhodnější názvy (například digitální wellbeing), informační hygiena nabízí opět o něco silnější argumenty pro komunitní a sociální roli knihoven ve společnosti.

Pozn.: Odkazy a zdroje jsou součástí detailnějšího textu o informační hygieně, který najdete v *Kompendiu knihovnictví 3* (vydává Moravskoslezská vědecká knihovna v Ostravě, 2024).

Desatero pro digitální wellbeing

Digitální wellbeing, pokud se mu knihovny chtějí věnovat skutečně od základu, vyžaduje zaměření na fyzickou i mentální odolnost člověka. Tedy jeho celkovou resilienci v reálném i digitálním světě, které jsou čím dál více provázané. Digitální wellbeing je výsledkem postupně budovaných návyků, se kterými knihovny mohou v každém případě pomoci.

1.
Každé sdělení v sobě nese informaci a emoci, jen v různém poměru. Pokud ve vás sdělení vyvolá silnou emoční odezvu, je možné, že jste byli vystaveni informační manipulaci. Vědomě se na chvíli zastavte a oddalte svou reakci.

2.
Vždy ověřujte zdroj,
ze kterého sdělení přichází,
a zajímejte se, zda se informace
v něm obsažená dá ověřit.
Ideálně z více různých zdrojů.

3.
Zvažujte, jaká sdělení, komu
a jakým způsobem budete
vytvářet nebo dále sdílet.

Každý z nás se podílí na tom,
jak informační prostor okolo nás
vypadá. Zajímejte se o mediální
(a informační) gramotnost.

NEW

4.
Stále se něco nového učte.
Seznamte se s umělou inteligencí, rozvíjejte své digitální kompetence, neobávejte se novinek.

Pestré zájmy a celoživotní vzdělávání jsou zdrojem nejen informační odolnosti, ale také příjemného a naplněného života.

5.
Vyvažujte digitální a reálný
svět, dnes už všichni potřebujeme
obojí. Některé digitální nástroje,
zejména sociální sítě, však mohou
způsobovat závislost.

Stůjte vždy pevně nohama na zemi
ve svém skutečném životě
a chraňte si jej.

6.
Alespoň občas se na chvíli
od digitálního světa úplně
odpojte, dopřejte si digitální
detox. Není třeba být neustále
k dispozici a online.

7.
Odpočatá mysl
je odolnější vůči dezinfor-
macím, propagandě
i informační manipulaci a lépe
zvládá kognitivní zkreslení.
Nešiďte spánek a nezaned-
bávejte odpočinek.

8.
Pečujte o sebe na všech úrovních. Zdravě se stravujte, nepodceňujte hydrataci, užívejte si podle možností na čerstvém vzduchu, pravidelně se hýbejte, pěstujte dobré vztahy s blízkými lidmi a věnujte nějaký čas tomu, co považujete za smysluplné. Zvažujte, co, koho a jak k sobě pustíte. Smysly jsou bránou k mysli.

9.
Pokud si s něčím nevíte rady, odpověď často najdete v knihovně. A to nejen v knihách. Knihovny pomáhají také s přístupem k veřejným informacím, aktivně nabízejí zdroje k celé řadě nejrůznějších témat a najdete v nich i zajímavé akce, které vám mohou pomoci v práci i osobním životě.

10.
Čtení a čtenářství
prokazatelně působí
na celkovou odolnost člověka.
Čtěte, předávejte radost
ze čtení dětem a podporujte
své knihovny.

Digitální resilience v knihovnách

Informační hygiena, zejména digitální resilience, podporuje celkovou odolnost lidí i komunit ve světě stále více provázaném s online prostředím. Stojí na správných informačních návycích a zdravých životních návycích. Následující text je předkládán jako inspirace pro knihovny, v každé načrtnuté oblasti je možné jej rozvíjet nepřeberným množstvím způsobů.

Podpora informačních návyků

Z hlediska informační hygieny je zejména v případě informační gramotnosti podstatný soulad mezi znalostmi, dovednostmi a postoji. Znát a skutečně aplikovat může v reálném životě znamenat velký rozdíl, proto je podstatné nejen nabízet znalosti z oblasti práce s informacemi, tedy například jak je vyhledávat, třídit, tvořit či užívat, ale také praktické dovednosti a trénink vedoucí k udržitelným postojům. Uplatní se tu celá škála kreativních technik práce s informacemi, například velmi oblíbené kolážové metody nebo myšlenkové mapy, ale také kurzy vedoucí k profesnímu růstu, tedy třeba plánování času a prevence vyhoření, a osobnímu rozvoji v celé jeho šíři, včetně volnočasových aktivit.

Podpora životních návyků

Informační návyky pro digitální resilienci samy o sobě nestačí, potřebují být podepřeny také životní návyky, které člověku umožní efektivněji zvládat informační zátěž. Od knihoven se očekává, že všechny zdroje a také pozvaní přednášející budou vybíráni s náležitou péčí a odborností, tedy že informace budou kurátorované. I proto jsou knihovny považovány za důvěryhodné a bezpečné instituce.

— **Spánek a odpočinek:** mezi oblíbené patří přednášky s odborníky například na téma cirkadiánního rytmu, rovnováhy mezi různými činnostmi během dne a noci. Spánek dnes často odkládají nejen dospělí, ale i děti, a to zejména kvůli sociálním sítím. Určitě tedy patří mezi témata, která by knihovny měly nabízet. Z oblasti odpočinku, včetně meditací a celé široké školy relaxačních technik, se uplatní i aktivní relaxace, třeba kurzy šití nebo práce se dřevem.

— **Pohyb a postup:** pravidelný pohyb doporučují lékaři i další odborníci. Stejně důležité je přitom správné držení těla, protože je prevencí celé řady civilizačních onemocnění. Kromě prověřených zdrojů na toto téma samy knihovny někdy nabízejí třeba společnou jógu nebo literární procházky v přírodě. Takové akce či aktivity podporují nejen pospolitost a komunitu, ale přispívají ke zdraví a pohodě všech zúčastněných.

— **Dech a smysly:** také kurzy dechových cvičení mohou nabídku akcí knihoven obohatit. Kromě relaxačních účinků souvisí se správným držením těla, navíc je klidný a soustředěný dech často první pomocí při úzkostech a depresích, které trápí čím dál více lidí. S tím souvisí péče o smysly, tedy vědomá rozhodnutí, čím je sytit. Knihy přitom stále patří, společně třeba s uměním a na rozdíl od sociálních sítí, mezi inspiraci, které bychom se měli vystavovat co nejčastěji.

— **Strava a hydratace:** řada knihoven nabízí kurzy vaření, i když se to zdá jejich původnímu poslání vzdálené. Vyvážená strava chrání lidský mikrobiom. A vzhledem k tomu, že už byla prokázána souvislost mezi zdravými střevy a vyrovnanou produkcí hormonů, pak také kurzy vaření nebo třeba diskuze o škodlivosti cukru či alkoholu přispívají k celkové odolnosti člověka. Pokud jde o hydrataci, má rovněž na fungování mozku člověka nezanedbatelný vliv.

— **Vztahy a společnost:** jeden z aspektů života, který dokáže digitální svět narušit, jsou vztahy s blízkými lidmi. Někdy je složité zachovat zdravou komunikaci a nést břímě nejrůznějších nedorozumění v reálných situacích, což ukazuje vysoká návštěvnost na přednáškách a besedách na související témata. Čas a péče věnovaná rodině, přátelům i komunitě se ale člověku vrací, když to nejvíce potřebuje. Knihovny mají s postupující digitalizací stále důležitější sociální roli a komunity kolem nich mohou být (zejména pro ohrožené a zranitelné skupiny lidí) dokonce záchrannou sítí.

Texty v příloze připravila
MICHAELA DOMBROVSKÁ | *michaela.dombrovska@slu.cz*

Právo lidu – ústřední deník sociální demokracie

KATEŘINA SPURNÁ | *katerina.spurna@nm.cz*

Významný sociálně demokratický deník *Právo lidu* vznikl původně v Kuklenech u Hradce Králové jako periodikum místního sdružení sociální demokracie. První číslo vyšlo 27. 4. 1893 a titul vycházel nejprve dvakrát měsíčně. V roce 1894 se vydávání listu přesunulo nakrátko do Humpolce, v roce 1895 pak definitivně do Prahy. V roce 1897 se *Právo lidu* stalo ústředním deníkem Československé strany sociálně demokratické dělnické a od října téhož roku pak začalo vycházet jako deník. Od roku 1911 bylo *Právo lidu* tištěno v Lidové tiskárně Antonína Němce a ve stejném roce se jeho šéfredaktorem stal pozdější významný prvorepublikový politik Josef Stivín (1897–1941). V roce 1912 začalo vycházet *Večerní Právo lidu*, jemuž později zdatně konkurovalo *Večerní České slovo*. Již před první světovou válkou se v listu jako v jednom z prvních deníků objevují fotografie.

Od roku 1916 pracoval v redakci *Práva lidu* spisovatel Ivan Olbracht (1882–1952), který předtím působil, podobně jako Josef Stivín, rovněž ve vídeňských *Dělnických listech*. Od roku 1908 pracoval v redakci *Práva lidu* také politik a novinář Bohumír Šmeral (1888–1941). V roce 1920 z listu odešla v důsledku rozkolu mezi sociálními demokraty a komunisty, mj. výše zmíněným Šmeralem, část levicových novinářů, kteří následně založili *Rudé právo*. To se o rok později stalo hlavním listem nově založené Komunistické strany Československa. Od roku 1928 vycházela nová příloha nedělního vydání *Práva lidu*, tzv. *Pestré květy*, další nedělní přílohou pak byla tzv. *Dělnická besídka*. Za druhé světové války bylo *Právo lidu* nahrazeno titulem *Národní práce*. V roce 1945 byl sice původní titul obnoven, ale hned v roce 1948 opět zastaven a část redakce přešla do *Rudého práva*.[1] ■

Právo Lidu.
Časopis hájící zájmy dělníků, maloživnostníků a rolníků.
Čtěným soudruhům!
Na zdar rovnosti, volnosti a bratrství! Jen mužně a vytrvale v před!
Redakce.

Právo lidu, ročník I, č. 1, 27. 4. 1893.
Knihovna Národního muzea,
odd. časopisů, sign. Z 19 A 1
Foto: Knihovna Národního muzea

Příště deník *Venkov*

[1] BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. Praha: Grada, 2019 (ePub); STIVÍN, Josef (ed.). *Čtyřicátý pátý ročník Práva lidu a dvacet pět let Lidové knihtiskárny A. Němec a spol. v Praze*. Praha: Lidová knihtiskárna,1936.

Altvater

PAVEL ŽUREK | *knihovnik@muzeumjesenik.cz*

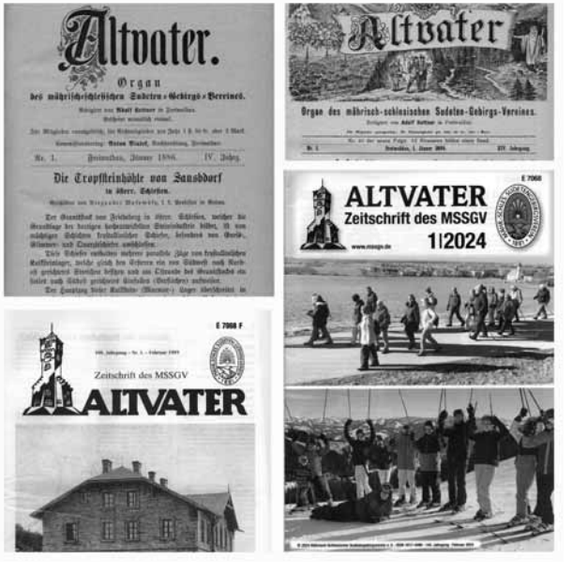

Existence časopisu *Altvater. Zeitschrift des Mährisch-Schlesischer Sudetengebirgsverein (MSSGV)* – dále jen *Altvater* – je spjatá s Adolfem Kettnerem (8. 1. 1849–19. 3. 1932), jesenickým pedagogem a jedním ze zakladatelů městského muzea v Jeseníku (tehdejším Frývaldově, něm. Freiwaldau), v němž v letech 1905 až 1932 působil jako správce sbírek. Rovněž se podílel na činnosti řady spolků, nicméně jeho srdeční záležitostí se stal Moravsko-slezský sudetský horský spolek (Mährisch-Schlesischer Sudetengebirgsverein, MSSGV), u jehož zrodu roku 1881 v jesenickém hotelu Krone (dnešní hotel Koruna) stanul.

Pro zajímavost lze podotknout, že tomu bylo sedm let před vznikem první české turistické organizace, Klubu českých turistů. Zcela jedinečná a nutná byla spolupráce s místními lesníky, bez nichž by nebylo v předválečném období možné vytvořit okolo 2000 kilometrů turistických tras, řadu horských chat a rozhleden pro až 12 000 členů.

Již od založení spolku Adolf Kettner usiloval o vydávání časopisu, který by informoval o činnosti sdružení, opěvoval krásu přírody a s ní spojenou potřebu její ochrany a propagoval rodící se turismus (v 80. letech 19. století začaly vznikat první turistické trasy, vydávaly se mapy, později se budovaly rozhledny).

První číslo dvouměsíčníku s názvem *Mittheilungen des mähr.-schles. Sudeten-Gebirgsvereines* vyšlo 2. 7. 1882. O dvě léta později byl do titulu umístěn název nejvyšší hory Moravy a Slezska Pradědu, něm. Altvater. Nový název časopisu tak zněl *Altvater. Organ des mährisch-schlesischen Sudeten-Gebirgs-Vereines*. Periodikum vychází s přestávkou v letech 1943–1948 dodnes.

Zajímavým faktem je, že za celou dobu své existence měl *Altvater* pouze sedm šéfredaktorů, a to již zmíněného Adolfa Kettnera, dále Adolfa Weinholda, Franze Peschela, Karla Urbasseka, Waltera Kleina, Günthera Bucka a v současnosti Udo Schwalma. Samotný spolek byl po odsunu německy hovořícího obyvatelstva obnoven v roce 1954 a sídlí ve městě Kirchheim unter Teck nedaleko Stuttgartu. Historická čísla časopisu jsou v současnosti jedinečným zdrojem informací o již pozapomenutých osobnostech a událostech jesenického regionu. Vychází čtyřikrát ročně a tematicky navazuje na předválečnou tradici, kdy informuje o túrách a akcích, nabízí články o přírodě a životním prostředí, ať už u nás, v Rakousku, Německu, nebo dalších evropských zemích. ■

Koláž: Vlastivědné muzeum Jesenicka, p. o.

Knihovna roku 2024 – základní knihovna

LUCIE MACHÁČKOVÁ | *lucie.machackova@nlp.cz*

Soutěž Knihovna roku, prestižní ocenění pro české knihovny, má za sebou bohatou historii. Založena byla v roce 2000 Svazem knihovníků a informačních pracovníků ČR (SKIP) ve spolupráci se Spolkem pro obnovu venkova. Od svého počátku se stala významným nástrojem pro podporu a rozvoj knihovnických služeb v České republice. Od roku 2003 se hlavním vyhlašovatelem soutěže stalo Ministerstvo kultury České republiky. Toto rozhodnutí znamenalo významný posun v prestiži soutěže a umožnilo její další rozvoj.

Soutěž Knihovna roku je rozdělena do dvou hlavních kategorií:

— Základní knihovna: Tato kategorie je určena pro knihovny v obcích do 7500 obyvatel, které splňují definici základní knihovny podle knihovního zákona. Porota při hodnocení těchto knihoven klade důraz na kvalitu poskytovaných služeb, vybavení knihovny a její zapojení do života obce.

— Významný počin: V této kategorii jsou oceněny knihovny, které se vyznačují mimořádnými aktivitami nebo projekty, které přispěly k rozvoji knihovnictví.

Hodnocení knihoven v kategorii základní knihovna probíhá formou návštěvy poroty, která hodnotí knihovny podle předem stanovených kritérií. Na základě celkového hodnocení doporučí ministru kultury ocenit tři knihovny. Oceněné knihovny se pak stávají vzorem a inspirací pro ostatní.

Vítěz v roce 2024: Místní knihovna v Hodicích (Kraj Vysočina)

V malé obci Hodice na Vysočině se nachází místo, které překvapí svou energií a nabídkou aktivit. Místní knihovna, umístěná v bývalé samoobsluze, se proměnila zdařilou a účelnou rekonstrukcí v centrum komunitního života obce. Díky inovativnímu a kreativnímu přístupu paní knihovnice Ivany Kalinové knihovna nabízí kulturní a společenské vyžití. Každý týden žije akcemi pro všechny generace, pro školu, školku i spolky.

Druhé místo v roce 2024: Místní knihovna Ořechov (Zlínský kraj)

Knihovna v Ořechově je krásnou a fungující knihovnou v multifunkčním objektu kulturního domu a obecního úřadu. Paní knihovnice Michaela Korvasová propojuje kreativní nápady s odborným knihovnickým pohledem na všechny generace. Mezi ty obzvlášť zdařilé patří naučné stezky, komiksové soutěže a logopedické kufříky.

Třetí místo v roce 2024: Místní knihovna v Bohdíkově (Olomoucký kraj)

Po úspěšné rekonstrukci obecního úřadu a pošty získala obec Bohdíkov moderní a účelně vybavenou knihovnu. Prostorné a světlé prostory včetně venkovní čítárny nabízejí příjemné prostředí pro čtenáře všech věkových kategorií. Díky aktivitě paní knihovnice Šárky Kobzové vzkvétá spolupráce se školou a knihovna se stala skvělým místem pro společná potkávání.

Foto: Zuzana Homolka Fedorová

Co pro vás připravujeme...

- **Ze zahraničí:**
  - **Kongres IFLA v Brisbane**
  - **Návštěva Finské národní knihovny**
  - **Vzdělávání knihovníků v Estonsku**
- **MARK 2024**
- **Seminář „Co venkovské knihovny umějí a mohou v Dolních Chabrech“**
- **Násilí v knihovnách: zkušenosti z Knihovny Antonína Švehly/Ústavu zemědělské ekonomiky a informací**
- **Příloha „Děckaři děckařům“: v hlavní roli hudba**
- **Knihovny v novém: Obecní knihovna Máslovice**
- **Knihtiskaři z Frýdku-Místku**

a další materiály.

Věříme, že zůstanete našimi čtenáři a předplatiteli!

Městská knihovna roku 2024

VÍT RICHTER | *Vit.Richter@nkp.cz*

Při ohlédnutí za uplynulými ročníky je zřejmé, že naše městské knihovny se velmi rychle proměňují, rozšiřují a zkvalitňují své služby. V posledních letech se knihovny také více staví, rekonstruují i nově vybavují. Co bylo před patnácti lety výjimečné, je v současné době běžným standardem. Snažíme se hodnocení knihoven co nejvíce objektivizovat zpřesňováním kritérií a při hodnocení co nejvíce odstranit subjektivitu, ale vybrat nejlepší městskou knihovnu roku je rok od roku těžší (blíže viz příspěvek Soutěž Městská knihovna roku slaví 15. výročí; *Čtenář*, 2024, roč. 77, č. 12).

Gratulace ministra kultury M. Baxy ředitelce Regionální knihovny Karviná M. Kukrechtové

Blahopřání V. Richtera, ředitele Knihovnického institutu, P. Zajícovi z MěK Rožnov pod Radhoštěm

Konkurence je stále silnější. Důležité také je, že všechny soutěžící knihovny se mohou s kritérii hodnocení podrobně seznámit, na soutěž se připravit, a tím své služby ještě více zkvalitnit.

Patnáctý, jubilejní ročník soutěže Městská knihovna roku byl dost výjimečný. Regionální výbory a zástupci krajských knihoven nominovali do soutěže pouze deset knihoven:

— Knihovnu Jiřího Mahena v Brně, Jihomoravský kraj;
— Městskou knihovnu a turistické informační centrum Chlumec nad Cidlinou, Královéhradecký kraj;
— Městskou knihovnu Chodov, Karlovarský kraj;
— Regionální knihovnu Karviná, Moravskoslezský kraj;
— Kulturní zařízení města Pelhřimova – Městskou knihovnu Pelhřimov, Kraj Vysočina;
— Městskou knihovnu Rakovník, Středočeský kraj;
— Městskou knihovnu Rumburk, Ústecký kraj;
— Městskou knihovnu Rožnov pod Radhoštěm, Zlínský kraj;
— Městskou knihovnu T. G. Masaryka Šumperk, Olomoucký kraj;
— Městskou knihovnu Železný Brod, Liberecký kraj.

Po kratším váhání se hodnotitelská komise dohodla, že navštíví všech deset knihoven. Vlastní hodnocení se protáhlo na celé čtyři dny, během kterých komise ujela 1530 km. Všechny soutěžící knihovny vykazovaly srovnatelné kvality, avšak každá z nich nesla jedinečný otisk místa, kde působí. Díky různým možnostem a přístupům se jim podařilo vytvořit originální a nezaměnitelné programy. Za tímto úspěchem stojí nejen nadšení a kreativita knihovníků, ale také úzká spolupráce s místními organizacemi a cílené aktivity pro místní obyvatele. Výsledkem je pestré spektrum nabízených služeb a vysoká míra spolupráce jak uvnitř knihoven samotných, tak i navenek. Po sečtení všech bodů a závěrečné diskusi se hodnotitelská komise shodla na následujícím pořadí:

1. místo
Městská knihovna T. G. Masaryka Šumperk, Olomoucký kraj
(*https://knihovnaspk.cz/*)
Mgr. Kamila Šeligová, ředitelka

Po mnoha stěhováních našla knihovna v roce 2018 své současné sídlo v rekonstruované budově bývalé Masarykovy školy. Knihovna kromě základních knihovnických a informačních služeb zajišťuje také kulturní, vzdělávací a společenské akce pro všechny věkové skupiny nejen města Šumperka, ale také pro knihovny svého regionu. Pořádá vlastní jedinečné akce – podzimní literární a filmový festival *Město čte knihu*, letní literární festival *Kniha v lázni*, vzdělávací semináře a cykly přednášek, autorská čtení a besedy, koncerty i výstavy. Součástí knihovny je Dvorek, kde probíhají venkovní akce, koncerty a setkávání. Spolupráce knihovny a škol je samozřejmostí – od nejnižšího věku až po střední školy. Kromě toho se knihovna věnuje také hendikepovaným spoluobčanům, úzce spolupracuje s Centrem sociálních služeb Pomněnka a Svazem nevidomých a slabozrakých. Přeshraniční spolupráce s polskými knihovnami v Nyse a Glucholazech je založena na každoroční výměně kulturních akcí.

→ Více také: Literární festival Kniha v lázni 2024. *Čtenář*, 2024, č. 9, s. 328–329; Spolupráce s organizací Post Bellum v Šumperku. *Čtenář*, 2023, č. 5, s. 194.

2. místo
Regionální knihovna Karviná, Moravskoslezský kraj
(*https://www.rkka.cz/*)
Mgr. Markéta Kukrechtová, ředitelka

Knihovna poskytuje knihovnické a informační služby díky ústřední knihovně a síti poboček v městských částech, a to i lázeňským hostům a návštěvníkům města. Její součástí je Městské informační centrum s antikvariátem a Filmový klub, který přináší výběr kvalitních filmů. Výstavy a vernisáže umělců a výtvarníků probíhají v Galerii města Karviné, která je také organizační složkou knihovny. Knihovna organizuje celostátní knihovnický seminář *Profese knihovník,* vzdělává zaměstnance svého regionu, spolupracuje s českými i polskými školami a organizacemi. Každoročně organizuje *Knižní jarmark*, výtvarný plenér, charitativní akce, setkávání s osobnostmi, koncerty vážné i populární hudby. Knihovna vydává vlastní časopis *Sova*. Zaměřuje se na digitální i mediální gramotnost, kurzy trénování paměti, nabízí programy jak pro českou, tak i polskou komunitu. Vedení knihovny se cíleně zaměřuje i na zaměstnance, a to zaváděním pracovního wellbeingu. V rámci dobrovolnických projektů Evropského sboru solidarity je karvinská knihovna jedinou v ČR, která získala Quality Label – pečeť kvality.

→ Více také: Regionální knihovna Karviná čte další stovku. *Čtenář*, 2023, č. 5, s. 192–193; Karvinská knihovna slaví 10 let v novém. *Čtenář*, 2022, č. 2, s. 64–65.

3. místo
Městská knihovna Rožnov pod Radhoštěm, Zlínský kraj
(*https://knir.cz/*)
Bc. Pavel Zajíc, ředitel

Knihovna se v roce 2023 dočkala rekonstrukce a rozšíření prostor. Výsledkem je instituce, která splňuje vysoké estetické a energetické nároky, má moderní koncept svého uspořádání a reaguje na trendy, kterými se současné knihovnictví ubírá. Knihovna se dlouhodobě věnuje rozvoji svých komunitních aktivit. Umí pracovat s nejzranitelnější skupinou – se seniory. V rámci projektu *Město v mé paměti* byla vytvořena mapa paměti města, v ediční řadě *Malé tisky* knihovna vydává publikace k poznání jeho historie. Zaměřuje se rovněž na práci s dětmi i jejich rodiči. Naplňuje koncept informačního vzdělávání uživatelů napříč základním školstvím, vedle něj probíhá samostatný koncept získávání a prohlubování čtenářské gramotnosti pro všechna školská zařízení ve městě.

→ Více také: Knir (konečně) vyrostla. *Čtenář*, 2024, č. 3, s. 114–117.

Soutěž Městská knihovna roku vstupuje do svého dalšího období. A my se jen můžeme těšit na další skvělé knihovny, které opět zvednou pomyslnou profesní laťku ještě výše. ■

Foto: archiv NK ČR

Knihovna roku 2024 – informační počin

ROMAN GIEBISCH | *Roman.Giebisch@nkp.cz*

Z bývalé výrobny knedlíků se odvážnou přestavbou stala knihovna, MěK Chodov za ni získala hlavní cenu

Dne 5. 9. se sešla v prostorách Ministerstva kultury hodnoticí komise pro kategorii významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb. Komise zasedala ve složení: Marta Bauerová (Městská knihovna ve Svitavách), Jarmila Dvořáčková (Ostravská univerzita, Univerzitní knihovna), Roman Giebisch (Národní knihovna České republiky), Monika Kratochvílová (Moravská zemská knihovna v Brně), Iveta Mátlová (Slovácké muzeum v Uherském Hradišti) a Petr Souček (Národní technické muzeum). Z jednání se omluvila Radomíra Kodetová (Krajská knihovna v Pardubicích).

Jednání zahájil nový vedoucí Oddělení literatury a knihoven Michal Fojtík, který přivítal členy komise a poté předal slovo předsedovi poroty Romanu Giebischovi. Došlé nominace byly zaslány v předstihu k seznámení a všem se komise postupně věnovala. Komise celkem posuzovala 11 nominací, některé dokonce dvojité. Hodnotila jednotlivé nominace – se zahrnutím zaslaného hodnocení nepřítomné Radomíry Kodetové. Výsledkem bylo jejich ne/navržení postupu do užšího výběru. O dvou s největším počtem hlasů se dále podrobně diskutovalo z hlediska inspirace pro ostatní knihovny a národního a regionálního dopadu s přesahem s následujícím výsledkem.

Knihovna Třinec byla nominována za *Čtenářský festival* (ČTeFesT) – podpora literatury s přesahem do dalších odvětví kultury, jako je tanec a divadlo. Šmidingerova knihovna Strakonice uvedla do chodu *Knihodělnu* – jedinečnou knihařskou dílnu a muzeum Bedřicha Zákostelecké jako významný příspěvek k rozvoji regionální kultury a vzdělávání. Městská knihovna

Jan Červinka, ředitel MěK Nymburk, převzal ocenění společně se svým týmem

v Praze byla nominována za *vznik knihovny a kulturního centra Velký Mlýn*, které sdružují zapojené organizace MěK v Praze, MČ Praha 8 a Rádio Junior Českého rozhlasu. Městská knihovna Havířov byla nominována v souvislosti s *Hernou finanční gramotnosti s MAPíkem Finančníkem* na podporu finanční gramotnosti žáků druhého stupně základních škol. Jedinou nominaci jako fyzická osoba dostala *Tereza Lišková*, která působí v Nadaci OSF a dlouhodobě se věnuje projektům rozvoje knihoven při posilování jejich komunitní a vzdělávací role, zejména v oblasti mediální a digitální gramotnosti.

Dále byla nominována *Městská knihovna v Rožnově pod Radhoštěm za zásadní rekonstrukci knihovny*, citlivě navazující na historickou budovu, rozšiřující knihovnu o prostory pro novou generaci čtenářů. Moravská zemská knihovna zprovoznila *Knihovnu Milana Kundery* jako kulturní instituci, badatelské centrum, místo neformálního vzdělávání pomocí moderních edukativních programů. Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje byla nominována za projekt *Plzeňské zločiny*, unikátní sérii přednášek pořádanou SVK PK ve spolupráci s Krajským ředitelstvím Policie Plzeňského kraje k rozšíření povědomí o práci kriminalistů mezi veřejností, tlumočených též do znakového jazyka. *Městská knihovna Znojmo* byla nominována *za přeshraniční spolupráci se Stadtbücherei und Mediathek Retz* v oblasti propagace rakouské literatury.

Portrét B. Hrabala na webu k projektu MěK Nymburk

Komise pro výběr kandidátů k udělení ceny navrhla ministru kultury na udělení hlavní ceny Knihovna roku v kategorii významný počin v oblasti poskytování veřejných knihovnických a informačních služeb Městskou knihovnu Chodov za projekt rekonstrukce knihovny. Městská knihovna Chodov realizovala odvážný a inovativní koncept samoobslužné, komunitní knihovny s atraktivním programem, moderními technologiemi, sociální kavárnou a zahradou. K udělení zvláštní ceny porota navrhla Městskou knihovnu Nymburk za projekt *Bohumil Hrabal neidylický – přehlížené a ukryté aspekty jeho díla* (mezinárodní konference ke 110. výročí narození, 25.–27. 4. 2024 v Nymburce). V kontextu připomínky spisovatelova výročí šlo o největší a organizačně nejsložitější akci určenou jak pro odbornou, tak pro laickou veřejnost konanou na území České republiky.

S dobrou náladou, pocitem bezpečí a podpory se v knihovně můžou dít věci!

TEREZA LIŠKOVÁ | *tereza.liskova@osf.cz*

Devět knihoven a jedno knihovnické sdružení v září převzalo ocenění *Bibliotheca inspirans 2024*. Porota hodnotila, jak 34 přihlášených knihoven a dvě profesní sdružení pojaly péči o rozvoj a dobré pracovní zázemí jednotlivců a kolektivů. Ocenění uděluje Nadace OSF společně s Českou spořitelnou. Slavnostní vyhlášení již třetího ročníku proběhlo s podporou SDRUK 10. 9. v Olomouci na konferenci *Knihovny současnosti*.

Designérka Karolína Kopřivová a letošní plyšová podoba diplomů, které vytvořila Foto: Ondřej Besperát

Wellbeing koutek, cvičení jógy nebo zásoba nanuků v mrazáku – v Knihovně České zemědělské univerzity v Praze je péče o zaměstnance prioritou. Oporu nachází i ve svém zřizovateli, který nastavení vstřícného prostředí vnímá jako nezbytný předpoklad pro poskytování kvalitních služeb. Inspirativní aktivity přináší i Ústřední knihovna Filozofické fakulty Masarykovy univerzity, daří se tam pěstování salátů i společným výletům. *Investice do lidí se stonásobně vrátí, skvělé služby lze nabízet jen se skvělým týmem*, vidí priority vedoucí knihovny Markéta Bočková. A dodává, že je pro ni důležité pracovat se silnými a slabými stránkami jednotlivců, kteří tvoří tým.

S pestrostí týmu a jeho tvůrčí silou pracuje také ředitelka dobříšské knihovny Kateřina Pechová. *Máme skvělý mix osobností, každý přináší svůj otisk*, říká. Zaměstnanci mohou brát do práce děti, vnoučata i psy. *Hlavním úkolem ředitele je vytvářet dobré pracovní podmínky a prostředí pro každého kolegu, aby se tu všichni cítili dobře a mohli se realizovat*, vysvětluje Pechová.

Knihovna Ústeckého kraje v praxi zavedla inovativní metodu SCRUM, díky které odpadly dlouhé porady a zlepšil se přehled o tom, co se v knihovně právě děje a jak může jednotlivec efektivně rozvíjet svůj potenciál. Zvláštní ocenění poroty získal Mladý SKIP – sekce Svazu knihovníků a informačních pracovníků ČR za zlepšování podmínek pro mladé knihovnice a knihovníky a podporu v aktuálních tématech, jako je například sladění práce a rodiny nebo získávání zkušeností na stážích v Česku i zahraničí. Za inspirací se vydává i tým Chomutovské knihovny. Aby se zaměstnancům lépe vymýšlel koncept nové budovy, kam se mají stěhovat, vydali se do knihovny v Helsinkách. *Většinou naše cesty spojujeme s doprovodným programem. Utužujeme tým a zároveň se inspirujeme jinde*, dodává ředitel knihovny Bedřich Fryč.

Další příklad dobré praxe přináší Knihovna Dr. E. Bořického Milín. Když vedoucí knihovny Dana Reiterová potřebovala zkrátit úvazek, aby se mohla starat o nemocnou matku, navrhla vedení obce, že by druhou část úvazku pokryla její dcera. A zafungovalo to skvěle. *Věděla jsem, že pozici můžu sdílet jen s někým, s kým se na všem domluvím a na koho se můžu spolehnout*, vzpomíná Reiterová a zmiňuje další výhody sdíleného úvazku v malé knihovně: *Dvě hlavy víc vymyslí.*

Dobrou praxi z malé knihovny přináší Místní knihovna v Černilově, kde pracuje jen jedna zaměstnankyně – Jana Žárská. Smutno jí není. Knihovna je součástí budovy obecního úřadu, a tak tu má paní Žárská zhruba desítku kolegů, kteří jí kdykoliv pomůžou a se kterými se každý den v deset hodin schází v kuchyňce na kávu. *Společně jsme odolnější*, popisuje výhody vzájemné důvěry a spolupráce malé knihovny a zřizovatele.

Ve vsetínské knihovně se daří vytvářet komplexní a podnětné pracovní prostředí, kam patří například průběžné vzdělávání, osobní rozvoj i společné pohybové aktivity. Zaměstnanci Masarykovy veřejné knihovny Vsetín mají v tomto ohledu vzor v ředitelce Daniele Divínové. V podnětném pracovním prostředí přicházejí skvělé nápady, které s ní nemají obavy sdílet. Kateřina Janošková, zástupkyně ředitelky, doplňuje: *Když od lidí něco tvůrčího chcete, musíte jim dát svobodu. Pokud mají nůž na krku, kreativitě to neprospívá.*

Jednu ranní kávu pro každého z nás, prosím, zní pravidelně meziříčskou knihovnou. Není totiž porada jako porada. Na poradě v Městské knihovně Valašské Meziříčí je pravidelně slyšet smích, občas má své místo i pláč a také se tu probírají pracovní i soukromé úspěchy a pády. Přístup ředitelky Zdeňky Smahlové k zaměstnancům ilustruje její odpověď na otázku, kolik lidí má v týmu: *I se mnou je nás tu šestnáct, včetně paní uklízečky, která do týmu samozřejmě také patří.* Paní ředitelka zastává názor, že v knihovně je důležitá nejen práce s veřejností, ale i s lidmi uvnitř. Každý den po osmé proto probíhá v knihovně půlhodinová ranní káva, něco na způsob neformální porady. *Kolektivu to ohromně prospívá*, říká Smahlová. Během této ranní kávy často vykrystalizuje i nápad na novou aktivitu nebo akci pro veřejnost.

Oceněné knihovny získaly mikrogrant ve výši deset nebo dvacet tisíc korun pro další rozvoj svých aktivit a také 3D diplom v podobě polštáře podle návrhu textilní designérky Karolíny Kopřivové, která ve své tvorbě propojuje design a duševní zdraví. Originální polštářové diplomy vyhotovené v Chráněných dílnách KOPEČEK – Sdružení Neratov, které Kopřivová navrhla na míru letošnímu ocenění *Bibliotheca inspirans 2024*, tak přispějí k duševní pohodě jak těch, co v oceněných knihovnách pracují, tak jejich návštěvníků.

V minulých ročnících Nadace OSF s Českou spořitelnou ocenily a podpořily knihovny, které jsou aktivní a inovativní v oblasti mediálního vzdělávání či péče o místní komunitu. V roce 2025 se ocenění zaměří na téma knihovny budoucnosti, tedy vzájemné propojení lidského a technologického potenciálu, který vytváří nové světy a upevňuje vztahy. Více informací naleznete na *osf.cz/bibliothecainspirans/*. ■

Výročí

Dvacet pět let **Nadace knihoven**

TOMÁŠ KUBÍČEK | *kubicekt@mzk.cz*

Nadace knihoven vznikla tak trochu nepřímo, souhrou politických událostí. V roce 1997 totiž připravila Rada vlády pro nadace (od roku 1998 Rada vlády pro nestátní neziskové organizace) návrh na rozdělení prostředků z Národního investičního fondu (NIF). Cílem Usnesení vlády č. 360 ze dne 27. 5. 1998 bylo podpořit nadační činnost rozdělením finančních prostředků získaných z prodeje akcií vyčleněných pro NIF a došlo k vypsání výběrového řízení. Když bylo v roce 1992 ustaveno řediteli státních vědeckých knihoven *Sdružení knihoven ČR* (dále SDRUK), zvolilo si nadaci ve smyslu občanského zákoníku, § 20b, jako právní formu svého působení.

Po přijetí zákona č. 227/97 Sb., o nadacích a nadačních fondech, potvrdilo Ministerstvo kultury ČR činnost nadace Sdružení knihoven a nahlásilo ji Úřadu vlády. Zařadila se tak mezi aktivní nadace v působnosti resortu kultury. Rada SDRUK se rozhodla o příspěvek z NIF ucházet.

Fond národního majetku (FNM) sdělil 15. 3. 1999 dopisem nadaci, že splnila základní podmínky a byla přijata do výběrového řízení. Poslanecká sněmovna svým usnesením č. 413 schválila rozdělení prostředků a nadaci informoval 28. 7. 1999 ministr vlády ČR Jaroslav Bašta o přidělení částky 1 023 000 korun, určenou do nadačního jmění s požadavkem o zápis změny rejstříkovým soudem.

Prvním krokem proto bylo zapsání nadace do nadačního rejstříku u Krajského obchodního soudu v Brně. Soud vznesl námitku ke slovu sdružení v názvu nadace a řešením byla pro SDRUK transformace, při které došlo k ustavení *Nadace knihoven* jako samostatné organizace. SDRUK přijalo nové stanovy, ve kterých právní formou působení již nebyla nadace, ale sdružení právnických osob.[1] Pro Nadaci knihoven byl vypracován statut a založen nový účet se základním vkladem 500 000 korun. Dnem 20. 9. 1999 byla zapsána Nadace knihoven v nadačním rejstříku vedeném Krajským obchodním soudem v Brně. K navýšení nadačního jmění na částku 1 523 000 Kč, tedy o vládní příspěvek, došlo až 24. 2. 2000, což zápisem nového nadačního jmění Krajský obchodní soud v Brně potvrdil.

Podle statutu Nadace knihoven se jejím sídlem stalo Brno, resp. Moravská zemská knihovna, která byla společně s tehdejšími všemi státními vědeckými knihovnami (v Českých Budějovicích, Hradci Králové, Kladně, Liberci, Olomouci, Ostravě, Plzni a Ústí nad Labem) jejím zřizovatelem.[2] Důležité bylo vymezení jejího účelu, jenž byl ve statutu formulován v čl. 3 takto: *Obecným účelem nadace je přispívat k aktivitám veřejných a odborných knihoven zpracováním a vyhodnocením stimulů vedoucích k rozvoji knihovnické a informační činnosti.* Další články vymezovaly povinnosti správní rady, revizora, použití majetku, zpracování výroční zprávy a další náležitosti vymezené zákonem č. 227/97 Sb. Zřizovatelé ustavili tříčlennou správní radu nadace: Jiřinu Kádnerovou, která byla zvolena předsedkyní, Květu Cempírkovou, Leu Prchalovou a Jaroslava Vyčichla jako revizora. Současně v ročence SDRUK na rok 1999 byl vyhlášen grant na podporu publikační činnosti a návrh pravidel pro přidělování

[1] Stanovy Sdružení knihoven ČR. *Sdružení knihoven České republiky: rok 1999*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 1999, s. 7–10. ISBN 80-7051-119-2.

[2] Statut nadace knihoven. *Sdružení knihoven České republiky: rok 1999*. Brno: Sdružení knihoven ČR, 1999, s. 11–16. ISBN 80-7051-119-2.

finanční podpory českým knihovníkům vyjíždějícím na stáže do zahraničí. O vzniku a účelu nadace přinesl první zprávu také časopis *Čtenář*.[3]

Podle zákona o nadacích č. 227/97 sb., § 24, bylo třeba ověřit účetní uzávěrku auditorem. Auditor ověřoval účetní doklady, vycházel z výroční zprávy a rovněž ověřoval výpis z nadačního rejstříku, zda jsou v něm zachyceny i případné změny, jako o sídlu nadace či ve složení správní rady, což se během působení Nadace knihoven stalo několikrát.

Již 18. 7. 2000 byla předsedkyně nadace pozvána ke kontrole na FNM. Se svými zážitky se svěřila článkám správní rady: *Nejraději bych nadaci zrušila. Hlavu mně sice neutrhli, ale mnoho věcí máme špatně.* Šlo však jen o výtky, za které nebyly žádné postihy – převedení účtu z banky IPB do ČSOB bylo třeba provést také v zápisu v nadačním rejstříku, aby nedocházelo k odvodu daně. Také došlo k upozornění, že se správcem jmění je třeba uzavřít pracovní smlouvu. Jeho náplní by mělo být jednání s účetní, s peněžním ústavem, auditorem a zpracování doporučení ve věci rozdělení zisku (80 % nadační příspěvky, 20 % správa nadace). Ze strany FNM se prováděly kontroly i v dalších letech, dodatečně byla vyžadována např. grantová pravidla, požadována některá upřesnění, a to až do roku 2014, kdy smlouvy mezi ministerstvem financí (FNM) a příslušnou nadací byly ukončeny a kontroly přešly na finanční úřady.

S Finančním úřadem v Brně vedla nadace bohatou korespondenci v letech 2001–2004 ve věci vrácení přeplatků u daně z příjmu právnických osob, kterou několikrát omylem odvedla ČSOB z termínovaného vkladu. Hloubkovou kontrolu pak provedlo Finanční ředitelství v Brně za léta 2000 až 2009, vytýkané nedostatky byly však víceméně formální. To když nebyly dochovány doklady o zveřejnění výzvy zájemcům o dotaci z odborného tisku nebo o zaslání výroční zprávy. Závažnějším přestupkem pak bylo uzavření smlouvy o dotaci s fyzickou osobou, a ne s knihovnou. K datu 23. 6. 2014 v souvislosti s ustanovením Jiřího Miky jako nového předsedy Nadace knihoven přešel daňový spis z Brna na Finanční úřad v Kladně.

Cílem nadace je poskytovat dotace žadatelům v souladu s jejím posláním. První příspěvek poskytla Nadace knihoven již v roce 2000 pracovníku Státní vědecké knihovny v Olomouci na dílčí úhradu cestovného do knihoven v Kodani. V dalším roce se poprvé ucházely o dotační příspěvek autorky odborných studií; z pěti žádostí byly čtyři finančně podpořeny. Pro rok 2002 rovněž přišla nadaci jedna žádost v souvislosti s publikační činností, ta však neodpovídala zadání. Po zhodnocení dvouletých zkušeností se nadace rozhodla nadále omezit své dotace jen na podporu služebních cest a stáží do zahraničí. Důvodem byla nejen kvalita prací, která nedovolovala jejich publikování bez dalších úprav textu, ale také skutečnost, že autor nemohl žádat o dotaci přímo, ale prostřednictvím své knihovny jako zaměstnavatele.

Pro nadaci byl významný rok 2003. V souvislosti s dokončením výstavby nové budovy Moravské zemské knihovny v Brně bylo také ukončeno působení Nadace vědecká knihovna a Nadace knihoven souhlasila s převzetím zbytku z jejího účtu jako daru ve výši 450 tisíc korun. Podařilo se tak poskytnout nadační příspěvky ve výši přes 44 000 korun jednotlivým knihovnám a také SDRUK na podporu studijní cesty do švýcarských knihoven a SKIP pěti účastníkům na konferenci IFLA v Berlíně. Částkou 200 000 korun bylo vyhověno neziskové organizaci jako spoluvydavateli publikace *Literární Morava*.

Možnosti nadace jako neziskové organizace jsou ovšem omezené. Pokud nezíská mimořádné prostředky, může disponovat pouze úroky ze svého nadačního jmění. Zájemci se každoročně mohou o příspěvek přihlásit do 30. 4., jak o tom informuje e-konference Knihovna. Proto se každoroční praxe nadace ustálila na výběru několika málo knihoven a jejich žádostí na podporu studijních cest do zahraničí.

Nadace knihoven je organizačně stále spojená se Sdružením knihoven. Obě organizace spolupracují při udělování prestižní Medaile Zdeňka Václava Tobolky, která byla poprvé přiznána v roce 2000. Vedení SDRUK pravidelně sleduje činnost nadace a je také platformou pro řešení zásadních otázek, tedy kdo z ředitelů knihoven převezme práci v nadaci při personálních změnách. ■

[3] KÁDNEROVÁ, Jiřina. Nadace knihoven. *Čtenář*. 1999, roč. 51, č. 12, s. 353–354.

Nová budova pobočky **Městské knihovny Chrudim v Topolské ulici**

JANA HAMPLOVÁ | *hamplova@knihovna-cr.cz*

Městská knihovna Chrudim sídlí v centru města ve Filištínské ulici a provozuje čtyři pobočky – dvě profesionální na sídlištích a dvě v místních částech města, které jsou obsluhovány v rámci výkonu regionálních funkcí, jimiž je chrudimská knihovna pověřena. A jedna ze sídlištních poboček – právě ta v Topolské ulici – se po mnoha letech slibů a čekání dočkala nové budovy.

Pohled na hlavní vchod z ulice Topolská

Výchozí stav

Pobočka působí od 80. let na sídlišti Topolská. Sídlila v montované stavbě, která původně byla postavena jako zázemí pro dělníky, kteří stavěli okolní panelové domy. Bylo to provizorium, které trvalo téměř čtyřicet let! Pobočka ale byla a je hojně využívaná, v poslední době převážně starší generací. Ale její stavebně technický stav již dávno neodpovídal dnešním požadavkům. Mnoho let se mluvilo o nutnosti řešení nevyhovujících prostor. V roce 2011 naše knihovna vyhrála soutěž *Kamarádka knihovna* a tehdejší vedení města deklarovalo, že si váží práce knihovny a že si uvědomuje, že stávající budova pobočky nevyhovuje a bylo by dobré postavit novou. Vznikla studie, kterou po konzultaci s vedením knihovny vypracoval Ing. Arch. Marek Janatka, Ph.D. Poté iniciativa na několik let usnula…

Emeritní ředitelka Hana Mazurová neúnavně a trpělivě přesvědčovala představitele města, vysvětlovala zastupitelům důležitost této investice. Stavba byla v investičním plánu města, ale vždy se našla jiná věc, která nakonec měla větší prioritu. Zároveň se i hledal vhodný dotační titul, který by s financováním pomohl. V mezičase přicházely různé nápady, kde by knihovna měla stát, jestli stavět na zelené louce, nebo zbořit stávající objekt a na stejném místě postavit

Vstup do knihovny (pohled ze zádveří)

bytový dům, v jehož přízemní části by byla knihovna a třeba nějaké obchody. Nakonec padlo rozhodnutí, že se bude stavět na novém místě, vzdáleném od stávající pobočky asi 150 metrů.

Architekt Janatka vypracoval dokumentaci pro společné povolení záměru a na jejím základě bylo vydáno stavební povolení, které nabylo právní moci v září 2020. Proběhla veřejná jednání s obyvateli okolních domů; někteří byli velmi nepřátelští a knihovnu za souseda v žádném případě nechtěli. Nakonec vše dobře dopadlo, došlo k určitým kompromisům a stavba dostala zelenou. Architektka Daniela Klikarová vypracovala dokumentaci pro provedení stavby. O prázdninách roku 2022 se shromažďovaly podklady pro žádost o dotaci, která byla následně podána. Město bylo úspěšné a dotaci získalo!

Akcelerace vzniku nové budovy

Poté nabraly události rychlý spád. V únoru 2023 byla vypsána veřejná zakázka na stavbu nové budovy pobočky. Tu vyhrála chrudimská firma Viktorstav, s. r. o. Vysoutěžená cena byla necelých 15 milionů korun. V květnu 2023 bylo firmě předáno staveniště a o necelý rok později, v dubnu 2024, se budova kolaudovala. Zatímco stavaři stavěli a práce jim šla od ruky, my jsme aktualizovali fond na pobočce, schraňovali krabice od banánů, což je nejdůležitější komodita při stěhování knihovny, a přemýšleli, jak proběhne stěhování, co kam umístíme a další radostné věci.

Během stavby jsme nepravidelně chodili na kontrolní dny, když bylo třeba, konzultovali jsme vzniklé problémy. Spolupráci s architekty a projektanty považuji za velmi důležitou. Pokud se vše vyladí již ve stádiu příprav, stavba pak běží bez komplikací. To se nám povedlo a řešili jsme opravdu jen malé detaily.

Rok uběhl jako voda a knihovna dostala v druhé polovině dubna hotovou budovu bez vnitřního zařízení. Na nás bylo zkoordinovat dodavatele knihovního nábytku a mobiliáře, zprovoznit počítačovou síť, nainstalovat plátno, projektor a IT vybavení. Nedošlo k žádným časovým prodlevám, všechny domluvené termíny byly dodrženy, nábytek smontován a nainstalován. Okna umytá, zevrubný úklid dokončen a my mohli začít stěhovat. Za vydatné pomoci našich manželů a rodinných příslušníků, kteří nám půjčili dodávky a přiložili ruce k dílu, se podařilo knihovnu čítající 9000 svazků za jeden květnový víkend přestěhovat.

Vzhledem k tomu, že jsme využili i část stávajícího vybavení pobočky, bylo stěhování logisticky celkem náročné. Nejprve jsme museli sbalit knížky, po té jsme rozebrali regály, naložili je do aut, smontovali, usadili na jejich místa v nové budově a pak jsme začali převážet knihy. V neděli dopoledne jsme měli hotovo, knihy na regálech a nás čekalo rovnání knih načisto, vřazení zatoulaných jedinců, úklid, dekorování interiéru a těšení se na slavnostní otevření a na čtenáře.

Sedli jsme si u výborné kávy a koláčů, které nám přinesly naše milé čtenářky, a v hlavách nám běžel příběh pobočky, co jsme tam zažili a co nás čeká. Tady bych ráda poděkovala všem zaměstnancům knihovny a jejich rodinným příslušníkům za práci, kterou odvedli. Kdo nesloužil v hlavní budově, chopil se kýble s čisticími prostředky, uklízel, myl okna a stěhoval.

Otevření

Slavnostní otevření se konalo 29. 5. 2024 za účasti představitelů města Chrudim, emeritní ředitelky Hany Mazurové, kolegů a kolegyň ze spolupracujících knihoven, pozvaných hostů a veřejnosti. O kulturní doprovod se postarali žáci akordeonového oddělení chrudimské ZUŠ. Slavnostní dopoledne bylo velmi hezké. Neslo se v neformální náladě a bylo plné krásných a milých setkání. Hned v tento den jsme zaznamenali registraci nových čtenářů a všichni odcházeli z knihovny plní dojmů.

Přes prázdniny byla pobočka otevřená, jak byli čtenáři roky zvyklí: dvakrát týdně do 18 hodin a dvakrát dopoledne. Od září jsme pobočku personálně posílili a prodloužili výpůjční dobu. Nyní nás tady zastihnete od úterý do pátku od 9 do 18 hodin (s pauzou na oběd).

Protože jsme získali nádherné prostory, které by bylo škoda nevyužít, rozšiřujeme aktivity, které se budou v pobočce konat. Již jsme začali s tvořivými dílnami pro maminky s dětmi, od října bude pravidelně každou druhou středu v měsíci podvečerní přednáška, beseda či autorské čtení pro dospělé. Hlásí se nám dětské kolektivy z blízké mateřské i základní školy na besedy. Chystáme šicí klub. Roste nám počet nových čtenářů a výpůjček, za což jsme velmi rádi. V tuto chvíli by bylo brzy dělat unáhlená hodnocení. Uvidíme, kolika čtenářům prvotní nadšení vydrží a budou chodit pravidelně. Zatím to vypadá nadějně. My se snažíme vyslyšet přání uživatelů, rozšiřujeme fond, pracovní dobu i služby.

A jak naše pobočka vypadá? Dovolím si citovat paní Adélu Markovou z odboru investic Městského úřadu Chrudim, která v květnovém *Chrudimském zpravodaji* popsala pobočku takto: *Stavba byla navržena jako jednoduchá kvádrová hmota s plochou střechou s extenzivním ozeleněním. Střecha je částečně předsazená nad vstup. Rámy oken jsou hliníkové v antracitové barvě, na opláštění byl použit dřevěný obklad v kombinaci s obkladovými deskami antracitové barvy. Objekt splňuje požadavky na bezbariérovost. Před knihovnou je jedno vyhrazené parkovací stání pro osoby těžce zdravotně postižené. Vstup do budovy je z Topolské ulice, za vstupem do objektu se nachází zádveří s čisticí zónou. Ze zádveří vcházíte do hlavního výpůjčního prostoru s recepčním pultem. Na hlavní výpůjční prostor navazuje komunitní část, která je určena k setkávání občanů, zájmových spolků, organizování pro děti apod. Knihovna je využitelná i jako volební místnost. Stavba byla navržena jako úsporná, vytápění je zajištěno pomocí tepelného čerpadla.*[1] Pobočka má i svůj návratový box, který je integrován do budovy.

Přechod ze středověku do budoucnosti

Knihovna je jeden velký světlý otevřený prostor. Projektanti vyslyšeli naše přání a vybavili půjčovnu i sklad skandinávským knihovním nábytkem Eurobib/BCI, který k naší velké spokojenosti léta používáme i v hlavní budově a pobočce U Stadionu. Sedací nábytek, stoly a další zařizovací předměty jsme řešili a konzultovali s Danielou Klikarovou a její kolegyní Janou Kábelovou.

Pro nás zaměstnance i pro čtenáře je nové prostředí obrovskou změnou k lepšímu. Jak říkala kolegyně, která pracovala na pobočce dlouhá léta: *Tohle je přechod ze středověku do budoucnosti*. Vše nové, krásné, lesklé. Spousta elektronických ovladačů, stmívání. Voda u umyvadel na čidla. Vše funguje, nic nevrže, nepadá… Doufáme, že nám to takto dlouho vydrží a neobjeví se nějaké závady.

Cesta k nové pobočce byla dlouhá a nelehká. Jsme moc rádi, že se nakonec vše podařilo. Investorem je město Chrudim, projekt je spolufinancován Evropskou unií z Integrovaného regionálního operačního programu z 85 % uznatelných nákladů, zbytek financuje město Chrudim.

Pokud budete mít cestu kolem, zastavte se, rádi vám pobočku ukážeme. ■

Foto: Iva Džbánková

[1] MARKOVÁ, Adéla. Odbor investic informuje. *Chrudimský zpravodaj*. 2024, č. 4, s. 6.

Střípky **vzpomínek**

(PhDr. Ladislav Kurka, 5. 3. 1933 Kolín – 23. 5. 2024 Praha)

ZLATA HOUŠKOVÁ | *zlata.houskova@gmail.com*

Vzpomínat na ty, kteří odešli, lze mnoha způsoby: rekapitulovat životopisy, vyzdvihnout zásluhy a úspěchy, připomenout ocenění. Lze vzpomínat na úsměvné či dojemné příhody, mimořádné události, společné zážitky. Základní fakta o životě a profesní dráze dr. Ladislava Kurky sdělí zájemcům *Slovník českých knihovníků*. Heslo pod jeho jménem je obsažné. Jeho zásluhy i dosažené úspěchy, data z jeho biografie však byly již prezentovány vícekrát na oficiálních místech, při oficiálních příležitostech. Nechci je zbytečně opakovat. Tentokrát chci předložit čtenářům jako jejich doplněk něco jiného – pár osobních vzpomínek na mimořádného člověka.

Několika základním faktům se ovšem nevyhnu. V oboru jsme dr. Kurku znali především jako odborníka na výstavbu a rekonstrukce knihoven. Učil tuto problematiku na Vyšší odborné škole informačních studií (VOŠIS) Praze a v Kabinetu knihovnictví FF MU v Brně, přednášel na seminářích, ale hlavně ochotně a rád konzultoval a prakticky pomáhal s vedením rekonstrukcí či staveb v desítkách knihoven, radil na dálku, pomáhal ze všech sil. Podepsal se na nové Státní technické knihovně, rekonstrukci Městské knihovny v Praze a jejích poboček atd. atd. Knihovny byly prostě jeho láska. Jeho kolegiální spolupráce byla razantní – rád trval na svém, přímá – nikdy si nebral servítky, ale promptní a účinná. Našel-li souznějící partnery, dokázal být obětavý a velmi efektivní. Na jeho kolegiální přístup a pomoc vzpomíná dodnes řada vedoucích a ředitelů českých knihoven, ale i pedagogů.

Marcela BUŘILOVÁ (VOŠIS) vzpomíná: *Byl mimořádnou osobností oboru knihovnictví. Měla jsem tu čest s ním spolupracovat. Pro novou akreditaci studijního oboru knihovnictví Vyšší odborné školy informačních studií v Praze jsme hledali vyučujícího. Největším odborníkem v České republice byl Ladislav, a tak jsem ho na sjezdu SKIP v září 1998 v Plzni oslovila a zeptala se, zda by to nevzal. On okamžitě řekl ano. A pak následovaly roky spolupráce při výuce. Velmi pečlivě si připravoval prezentace a svým nadšením pro fungující a dobře řešenou knihovnu strhával posluchače. Přednášky ve škole jsme od počátku doplňovali exkurzemi do vybraných knihoven. A to nejen v Praze, ale v celém Česku a také přilehlém zahraničí – především v Německu a Rakousku. Pro exkurze kromě návštěv knihoven plánoval i poznávání přírodních a historických krás. Udivoval všechny svými znalostmi a fyzickou zdatností. Památným se stal přechod Pálavy při návštěvě jižní Moravy. Na vrcholu Děvín stanul jako první, zpocené studentky a studenti o dvě generace mladší schváceně padali do trávy se značným odstupem (o učitelkách ani nemluvě) a Ladislav jim pojmenovával okolní pamětihodnosti. Z dochovaných fotografií z exkurzí čiší jeho zaujetí a zároveň odborné posuzování. Převzala jsem od něj zvyk, že po příjezdu do neznámého města vždy nejprve hledám budovu knihovny a pak teprve další zajímavosti. Jeho konání mělo vždy jasnou koncepci: jak ve vyučování, tak v ediční či jiné činnosti. Byl přísný na sebe i na ostatní…*

Dr. Kurka byl významným funkcionářem SKIP, řadu let působil v jeho Výkonném výboru. Znali jsme ho také jako šéfredaktora *Bulletinu SKIP*. Ve spolku byl ostatně významnou osobností už od jeho ustavení v roce 1968; už tehdy redigoval první Bulletin a po obnovení SKIP (1990) se jeho redakce ujal opět. Připravoval časopis až do roku 2009, vedl redakční radu, zavedl i vydávání zvláštních čísel, věnovaných knihovnictví v zahraničí; v edici Aktuality SKIP vycházely za jeho redakce odborné publikace, zkrátka byl garantem ediční činnosti SKIP.

Exředitelka Městské knihovny v Nové Pace Stáňa BENEŠOVÁ vzpomíná: *Je to víc než 25 let, kdy mě oslovil PhDr. Ladislav Kurka. Měla jsem v redakční radě* Bulletinu SKIP *zastupovat menší městské knihovny. Taková nabídka se neodmítá. Zvláště, když vás osloví taková autorita. Jenže až potom mi došlo, na co jsem kývla. Všichni členové rady byli ředitelé krajských knihoven, případně vysokoškolští pedagogové, jako např. profesor Jiří Cejpek. Říkala jsem si, že asi nečekají na rozumy knihovnice z malého města v Podkrkonoší, a tak jsem se moc neprojevovala. Jednou na jarním setkání redakční rady nám dr. Kurka oznámil, že příště se sejdeme 27. listopadu. Trochu jsem se zamyslela a řekla, že to není problém, protože to je úterý. Tím jsem ho poprvé (a naposledy) zaskočila. Jak to můžu bez kalendáře vědět? Vysvětlila jsem mu, že to pro nás knihovníky – trenéry paměti nic není. Pokýval hlavou, nic neřekl, ale od té doby mi svým jednáním dával najevo, že jsem zcela rovnocenným členem rady. Uměl prostě ocenit, když člověk něco uměl či znal. Když zemřel prof. Cejpek, zastavil mě po jedné poradě a dal mi v obálce jeho rukopis se slovy, ať se na to podívám a řeknu, zda by se to mělo vydat. Projevil mi tím velkou důvěru. Rukopis už sice nevyšel (škoda), ale pro mě to hodně znamenalo. Často na něj vzpomínám… A protože jsme oba byli skauti, zakončím svou krátkou vzpomínku skautskou večerkou:*

„Zapad den, slunce svit vymizel z údolí,
z temen hor,
odpočiň každý, kdos Boží tvor.“

Ano, jeho aktivní skautské působení bylo pověstné, cítil se skautem až do konce svého života. A další koníčky, další lásky? Byl vášnivým turistou a znalcem místopisu naší vlasti. Zajímaly ho i nenápadné a nám laikům možná neviditelné památky, jako zbytky rozvalin či zarostlé pozůstatky dávných tvrzí, hradišť apod. Většina z těch, kteří s ním přišli do styku častěji, věděla také o jeho mimořádném sportovním založení. V mládí se věnoval závodně běhu, ale běhal aktivně do relativně pozdního věku. Právě vytrvalostní běh byla jedna z jeho dalších osudových lásek; deset kilometrů běžně, ale nevyhýbal se ani maratonu. Pohyb mu byl prostě vášní. Přizpůsoboval mu i životní styl; vstával velmi brzy a na společenských akcích byste ho po deváté hodině večerní nalezli jen ve zcela výjimečných případech. Když mu zhoršení zdravotního stavu tuto jeho běžecko-turistickou vášeň znemožnilo, velmi těžce to nesl. Samozřejmě byl i nadšeným „pasivním sportovcem“, nevynechal žádný televizní přenos z významných sportovních událostí a dokázal s nadšením své zážitky interpretovat. Sportovce ostatně považoval za lidskou špičku, a to ve všech směrech. Vzpomínám si, že při jedné debatě se někdo vyjádřil o kterémsi ze známých sportovců, že je to, slušně řečeno, tupec. Ladislav se prudce ohradil: *Je to sportovec, ten prostě musí být inteligentní!*

Byl také vášnivým sběratelem pohlednic, nashromáždil během svého života snad dokonce největší sbírku pohlednic (konkrétně československých panských sídel) v České republice. Pamatuji se, jak jsme se mu snažili tu a tam nabídnout nějakou tu odloženou pohlednici do sbírky a jak nabídky odmítal s „lehce pohrdavým“, že tohle už přece dávno má… I se svou sbírkou se musel později velmi těžce rozloučit.

Jeho další vášní byla zahrada, po delší čas dokonce zahrady dvě – jedna v Praze, druhá v Kolíně. Byla to láska velká a asi poslední…

Gabriela JARKULIŠOVÁ (Městská knihovna Kutná Hora) vzpomíná: *Mé vzpomínky začínají až v roce 1997. Tím AŽ myslím z pohledu Láďova. Můj pohled, pohled naprostého začátečníka, byl plný obav a respektu a vnímal zprostředkované setkání s kapacitou v oboru přestavby knihoven jako úkol srovnatelný s návštěvou ministra. A Láďa, tehdy tedy ještě pan doktor Kurka, nezůstal mé představě nic dlužen. Zastihl mne odborně nepřipravenou, o spoustě věcí nic netušící. A dal mi to dost jasně najevo. Jak já se ho bála! Ale přišlo druhé, pak třetí setkání a Láďa*

Redakční rada Čtenáře *v roce 2016 včetně dr. Kurky*

tak nějak rozpoznal, že tu knihovnu v Kutné Hoře fakt chceme. A tak, přestože jsem nevěděla, co je prvotní stavební program, mne vlastně přijal a začalo naše potkávání se, které se po mnoha letech přetavilo, snad to mohu říct, do přátelství. Nejsem neskromná, takže vím, že svou roli sehrála i láska ke Kolínu, Hlízovu a Malínu, kde žiji. V Hlízově a v Malíně trávil Láďa mnohé mladé chvíle a Kolín bylo jeho město. To byly nepochybně trumfy, které mne v jeho očích mockrát omluvily. Naše přátelství profesní se prostě postupně stalo přátelstvím osobním. Láďovi zůstala v Kolíně zahrádka, kterou miloval. Miloval svou skalku, rybízové keře, záhony cuket i ovocné stromy. A velmi rychle zjistil, že kromě toho, že jsem knihovnický pulec, jsem taky holka z vesnice, která hlínu a štěpařský vosk nezná jen z literatury. Mockrát mne na zahradu zval a ukazoval pyšně všechny své zahrádkářské úspěchy. Postupně zahrnul do svých pozvání mého muže i syny a my jsme jeho pozvání rádi přijímali. Byly to pěkné chvíle. Naše kluky naučil prořezávat ovocné stromy, trhat rybíz (no nemyslete si, to není jen tak něco!), mého muže zasvětil do péče o trávník – jakože kosa je nejsprávnější nástroj a jo, vysokou školu máš, ale kosu naklepat neumíš, co? Zvláštní kapitolou bylo moštování letních jablek, zmlazování maliníků a zavařování angreštu. Postupně se seznámil i s mými rodiči, zvlášť s tátou si rozuměl, ten tu kosu totiž uměl. Tak nějak úplně přirozeně se kolínská zahrádka stala předmětem plánování našeho volného času. Většinou s Láďou, ale později, uvažte, i samostatně! Dostala jsem totiž klíč od branky a po nějakém čase i od zahradního domku! Láďa nás prostě adoptoval a my mu to vraceli tím, že jsme se mu o jeho zahradu (podle přesných pokynů v desítkách mailů, samozřejmě) pomáhali starat… Když musel zahradu prodat, protože mu zdraví nedovolilo dál se starat tak, jak chtěl, a z Prahy do Kolína dojíždět, bylo to těžké období, které ho s rodným krajem (vím, že to zní pateticky, ale myslím, že to tak opravdu chápal) definitivně rozloučilo. Samozřejmě, psali jsme si dál, občas se i potkali v Praze. Ale to intenzivní setkávání spjaté se zahradou už nahrazeno nebylo. Dnes vím, že Láďu mrzelo i to nevyřčené přání, abychom se o jeho skalku a jabloně starali dále my. Až mnohem později mi řekl, že si moc přál, abychom si tu zahrádku koupili… Ale věděl, že máme svou skalku, pivoňky i rododendrony, vždyť ta pivoňka v naší zahradě je právě od něho. A když jsem ho pak navštěvovala v Krči, kde v domově pro seniory žil, o zahradě, Kolíně ani ovocných stromech jsme prostě nemluvili… V Kutné Hoře jsme novou knihovnu opravdu vybudovali, loni jsme dostali cenu Městská knihovna roku. Láďova odborná erudice byla v počátcích neocenitelná. A to, že rododendrony mělce koření, že jabloně se na Kolínsku prostě prořezávají do půlky dubna a že při ostření kosy musíš vidět vlnu, to už mým klukům taky nikdy nikdo říkat nemusí, vědí to. Díky Láďovi.

Ladislav se dožil záviděníhodného věku, byť v samém závěru ne zcela v záviděníhodném stavu. Jeho život byl ale naplněný, jeho památka zůstala nejen v desítkách publikací a nových krásných knihoven, ale také ve vzpomínkách jeho o generaci či generace mladších kolegů a přátel.

I já na něj vzpomínám jako na spolehlivého pracanta, ostrého a nesmlouvavého kritika, někdy nesnesitelného rýpala (vždycky s cílem donutit nás k něčemu, do čeho se nám z různých důvodů nechtělo, co jsme stále odkládali), sebevědomého člověka, který se dal ale věcnými argumenty přesvědčit ke změně názoru. Vzpomínám na něj ale také jako na absolutního abstinenta a odpůrce alkoholu (nikdy se mi nepodařilo přesvědčit ho ani těmi nejlepšími a nejsladšími likéry k požití alkoholického nápoje, uznával jen a jen maminčin nealkoholický vaječný „koňak"), jako na fanatického milovníka sladkostí a Coca-Coly (tolik mě mrzí, že už jsme nestihli stále odkládanou poslední společnou návštěvu cukrárny), jako na obdivovatele krásných žen, jako na kamaráda, jehož přátelství jste si opravdu museli zasloužit, ale pak trvalo… až do konce. Patřil prostě k těm, na něž se nezapomíná.

Čest jeho památce.

Foto: archiv Z. Houškové / archiv SKIP

Ze světa

Zdroje jsou dostupné v Knihovně knihovnické literatury Národní knihovny ČR.

Ve východoafrických knihovnách poskytuje služby správy dat pouze třetina knihovníků. Je nutné, aby si knihovníci osvojili právní, politické a poradenské dovednosti a znalosti institucionálních zdrojů a životního cyklu výzkumu. Globální výzkumné prostředí prošlo významnou transformací s přijetím informačních a komunikačních technologií. To vedlo k přechodu od tradičních knihovních služeb ke službám založeným na využívání ICT. Setkáváme se s fenomény, jako je otevřený přístup, otevřená věda, predátorské publikování, přísnější požadavky na financování výzkumu. Knihovníci musí získat dovednosti, jež potom uplatní při správě dat, jejich uchovávání a usnadnění přístupu. Jak výzkumná data nabývají na důležitosti, univerzity a akademické knihovny upřednostňují iniciativy správy výzkumných dat (Reference Data Management – RDM) pro účinnou podporu výzkumných pracovníků. RDM zajišťuje, že jsou data vhodně uspořádána, zachována a zpřístupněna pro potřeby uživatelů. Společnost vysokoškolských, národních a univerzitních knihoven uvedla, že akademické knihovny přecházejí ke službám, které jsou v souladu s měnícím se prostředím výuky a výzkumu. Knihovny mohou poskytovat vedle tradičních služeb také podpůrné služby, datové poradenské služby, výuku informační a datové gramotnosti, správu datových uložišť a správu metadat. Tyto znalosti jsou nezbytné pro východoafrické knihovníky, aby uspokojili požadavky svých uživatelů.

(IFLA Journal – Volume 50, Number 2, June, 2024, s. 341–353)

Knihovny v Německu hrají ústřední roli při posilování demokracie a jsou místy poskytování základních informací a mediální výchovy. Jako vzdělávací a kulturní instituce s nejvyšší návštěvností mají knihovny ústřední demokratickou a společensko-politickou roli. Jsou otevřené pro každého, každý může získat informace zdarma. Svými apolitickými a informačními službami zajišťují informovanost všech občanů, přispívají k utváření názorů, politické vůle a demokratickému společenství. Demokracie hrála důležitou roli již při zakládání prvních veřejných knihoven v 19. století. V průběhu minulého století se nabídka knihoven v oblasti vzdělávání stala rozmanitější. Knihovny jako mimoškolní vzdělávací instituce dnes také školí, jak využívat digitální média. Díky využívání aplikací AI se stávají důležitějšími jako ústřední hráči v oblasti mediální výchovy a informační gramotnosti. Nízkoprahové nabídky a bezplatné poradenství knihoven umožňují vyvážené hodnocení zpráv, aktuálního dění a společenských debat, posouzení zdrojů a rozpoznání nepravdivých informací. Akademické knihovny podporují výzkum a výuku dat, a přispívají tak k poznatkům podloženým fakty a spolehlivým zjištěním jako základ pro utváření názorů a politické jednání. Zároveň jsou knihovny důležité platformy pro výměnu informací ve veřejném prostoru.

(BuB Forum Bibliothek und Information – Jahrgang 76, Nr. 5, 2024, s. 244–247)

Dynamický proces vědeckého publikování je neustále atakován novými hrozbami. Ty narušují etiku a integritu vědecko-výzkumného procesu a vážně narušují důvěru veřejnosti ve vědecké výsledky. Vedle predátorských praktik falešných časopisů, které ohrožují reputaci vědeckých výzkumníků, se ve vydavatelském sektoru objevil nový typ vědeckého podvodu (tzv. papermills, které jsou spojené s kupováním autorství ve vědeckých článcích a výrobou rukopisů na prodej). Praktiky těchto „továren na články" (na zisk orientovaných organizací, které produkují a prodávají podvodné rukopisy zdánlivě připomínající skutečný výzkum) se dotýkají zejména redakcí časopisů, které musí zavádět účinné postupy a hledat efektivní nástroje, aby v rámci nastaveného publikačního procesu dokázali falešné rukopisy zachytit. Některé továrny na články prodávají autorství ve falešných rukopisech po přijetí článku do časopisu, jiné ještě před ním a snaží se ovlivnit proces hodnocení. V rámci svých služeb nabízejí i datasety anebo citace v již existujících publikacích. Z analýzy časopisu *Nature* vyplývá, že za poslednch dvacet let bylo publikováno více než 400 000 článků, které vykazují vysokou textovou shodu se studiemi vzniklými v továrnách na články. Analýza odhaduje, že 1,5–2 % všech vědeckých článků uveřejněných v roce 2022 se velmi podobá článkům továrním.

(Bibliotheca Universitatis – Vol 20, No 1, 2024/2025, s. 4–7)

Připravil **ROMAN GIEBISCH**

Před 210 lety, **2. 12. 1814**, zemřel **Donatien Alphonse François, markýz de Sade** (* 1740), kontroverzní francouzský spisovatel, autor skandálních knih, zčásti pornografických a zčásti filozofických, např. *Justina*, *Julietta*, *120 dnů Sodomy*, *Filozofie v budoáru* a dalších.

Před 130 lety, **3. 12. 1894**, zemřel skotský novoromantický spisovatel **Robert Louis Stevenson** (* 1850), autor známých děl *Klub sebevrahů*, *Ostrov pokladů* či *Podivný případ dr. Jekylla a pana Hyda*.

Před 90 lety, **5. 12. 1934**, se narodila americká spisovatelka a žurnalistka **Joan Didionová** († 23. 12. 2021); patřila k autorům 60. a 70. let, kteří formovali svým psaním hnutí „nový žurnalismus". V češtině vyšly její romány *Lízni si a hrej*, *Demokracie* a *Kniha denních modliteb* a autobiografická kniha *Víc než další den*.

Před 70 lety, **6. 12. 1954**, se narodil **Radek John**, český publicista, spisovatel, scenárista, moderátor a politik, autor knih *Džínový svět*, *Memento*, *Bony a klid* či *Jak jsem viděl Ameriku*.

Před 30 lety, **10. 12. 1994**, zemřel **Jiří Marek** (* 1914), český spisovatel, pedagog, novinář a scenárista, autor knih *Střelnice*, *Blažený věk*, *Můj strýc Odysseus* a cyklů *Panoptikum slavných kriminálních příběhů*, *Panoptikum hříšných lidí* a *Panoptikum Města pražského* s hlavní postavou kriminálním radou Vacátkem, podle nichž vznikl v roce 1968 oblíbený televizní seriál *Hříšní lidé města pražského* i několik filmů.

Před 100 lety, **19. 12. 1924**, se narodil francouzský spisovatel **Michel Tournier** († 2016), nositel Goncourtovy ceny za román *Král duchů*, autor románů *Pátek aneb lůno Pacifiku*, *Meteory*, *Kašpar, Melichar, Baltazar* či *Eleazar aneb Pramen a keř*, povídek *Tetřev hlušec* a esejů *Chvalořečení*.

Před 100 lety, **20. 12. 1924**, se narodila rakouská básnířka **Friederike Mayröckerová** († 2021), životní partnerka básníka Ernsta Jandla (1925 až 2000), s nímž napsala společně několik rozhlasových her (česky ve svazku *Experimentální hry*), držitelka Ceny Georga Büchnera (2001); česky vyšlo též *Rekviem za Ernsta Jandla*, *A zatřásla jsem miláčkem* a výbor *Kočkodan samota*.

Před 120 lety, **26. 12. 1904**, se narodil kubánský spisovatel **Alejo Carpentier** († 1980), jeden z prvních tvůrců tzv. magického realismu, autor románů a novel *Království z tohoto světa*, *Ztracené kroky*, *Válka s časem*, *Výbuch v katedrále*, *Náprava dle metody*, *Barokní koncert*, *Svěcení jara* či *Harfa a stín*.

Před 70 lety, **26. 12. 1954**, se narodil norský spisovatel **Roy Jacobsen**, z jehož díla vyšly v češtině romány *Bílý oceán*, *Dřevaři*, *Jenom matka*, *Oči nemlčí*, *Ostrov*, *Sígři* a *Zázračné dítě*.

Před 90 lety, **28. 12. 1934**, se narodil skotský spisovatel **Alasdair Gray** († 29. 12. 2019), autor románů *Lanark* (ten je považován za stěžejní dílo moderní skotské literatury a srovnáván s Joyceovým *Odysseem*) a *Něco z kůže* (vyšly i v češtině) nebo románu *Poor Things*, jehož úspěšná filmová verze se u nás hrála pod názvem *Chudáčci* (Oscar pro herečku Emmu Stoneovou).

Před 150 lety, **30. 12. 1874**, se narodil slovenský básník, prozaik, překladatel a politik **Janko Jesenský** († 27. 12. 1945), významný představitel slovenské moderní prózy, autor povídek *Malomestské rozprávky*, dvoudílného románu *Demokrati* nebo próz *Cestou k slobode* a *Železničné nešťastie*, básnických sbírek *Po búrkach*, *Čierne dni*, *Na zlobu dňa* či *Jesenný kvet* a poemy *Náš hrdina*.

Před 80 lety, **30. 12. 1944**, zemřel francouzský spisovatel, dramatik a esejista **Romain Rolland** (* 1866). Od roku 1904 psal své nejdůležitější dílo, desetidílný román *Jan Kryštof*, který byl dokončen v roce 1912 a v roce 1915 za něj Rolland dostal Nobelovu cenu za literaturu. Děj se odehrává v období mezi Pařížskou komunou a první světovou válkou, hlavním hrdinou je geniální hudební skladatel německého původu. Tato postava byla inspirována např. Beethovenem (o němž Rolland napsal rozsáhlou pětidílnou monografii *Beethoven – Velká tvůrčí období* i stručnější *Život Beethovenův*). V roce 1919 vydal román *Colas Breugnon*, u nás známý pod názvem *Dobrý člověk ještě žije*. V roce 1920 pak vyšla milostná novela z první světové války *Petr a Lucie* a román *Clerambault*. V letech 1922–1933 psal Rolland svůj druhý velký román *Okouzlená duše* (čtyři díly), který zrcadlí vývoj v Evropě od počátku 20. století do nástupu fašismu v Itálii.

Portréty archiv autora

Sestavil **MILAN VALDEN**

Nová budova pobočky Městské knihovny Chrudim v Topolské ulici
s. 413–415
← Pohled na novou budovu pobočky ze sídliště
Foto: Iva Džbánková

↓ Těsně před slavnostním otevřením
Foto: Aleš Prokopec

← Pohled z odpočinkové zóny do půjčovny
Foto: Iva Džbánková

→ Variabilní prostor odpočinkové části; po přeskupení nábytku místo pro komunitní aktivity, besedy a přednášky aj.
Foto: Iva Džbánková

↓ Dětský koutek
Foto: Iva Džbánková

↑ Pohled do komunitního prostoru po slavnostním otevření
Foto: Aleš Prokopec

RFID TECHNOLOGIE PRO KNIHOVNY

PRO ZABEZPEČENÍ KNIHOVNÍHO FONDU A ZJEDNODUŠENÍ SAMOOBSLUŽNÉHO PŮJČOVÁNÍ A NÁVRATU JAKÝCHKOLIV DOKUMENTŮ A MÉDIÍ

- ✓ bezpečnostní brány
- ✓ pracovní stanice
- ✓ samoobslužné stanice (selfchecky)
- ✓ samoobslužné návratové automaty
- ✓ rezervační zařízení do interiéru i exteriéru

ŘEŠENÍ NA MÍRU KAŽDÉ KNIHOVNĚ

ZÁRUČNÍ I POZÁRUČNÍ SERVIS

cosmotron
Cosmotron Slovakia & Bohemia

(+420) 518 326 524
firma@cosmotron.cz

www.cosmotron.cz